

ÖLÜLER YALAN SÖYLEMEZ: PKK'NIN BÖLGESEL KILIF OYUNUNU AÇIĞA ÇIKARMAK İÇİN "ÇATIŞMADA ÖLÜM" VERİLERİNİ KULLANMAK*

Andrew SELF** - Jared FERRIS***

Andrew Self, Orta Doğu analisti ve ABD Ordusunda yedek personel olarak görev yapmaktadır. George Washington Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans ve Ortadoğu Araştırmaları Bölümünde de yüksek lisans yapmıştır. Türkiye ve Ortadoğu üzerine çalışmaları bulunan Self, bu bölgede subay olarak görev yapmakta ve sivil olarak akademik alan araştırmaları yürütmektedir. Türkçeyi akıcı bir şekilde konuşan Self, yeterli seviyede Arapça bilmektedir.

Jared Ferris, bölgesel Arap medyası ile sosyal medya analizinde uzmanlaşmış bir Ortadoğu analistidir. Başlıca odak noktası Suriye ve devlet dışı aktörlerdir. Newman Üniversitesi Tarih Bölümünde lisans eğitimini tamamlamış ve halen George Washington Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları bölümünde yüksek lisans eğitimine devam etmektedir.

Bu makale, PKK ve kendisine bağlı unsurlar arasındaki ilişkileri ve tarafların örgütsel düzeylerde zaman içerisinde nasıl etkileşime girdiğini incelerken PKK, PJAK ya da YPG'li 2.500'den fazla teröristin ölüm verilerini kullanmıştır. PKK ile ona bağlı unsurların ilişkisinin nitel ve nicel bir değerlendirmesini sunan bu çalışma aynı zamanda söz konusu unsurların faaliyet gösterdikleri farklı alanlarda stratejik ve operasyonel seviyede ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla örgütler arasında nasıl personel transferi uyguladıklarını gözler önüne sermektedir. Makale aynı zamanda, PKK ile bölgedeki bağlı unsurları arasında karşılıklı olarak destekleyici bir ilişki olduğuna dair kanıtlar sunarak tüm bu örgütlerin birbirinden farklı olduğuna dair iddiaların doğruluğunu tartışmaktadır. Bu iddiaların aksine, bu çalışma HPG, YPG, YRK gibi silahlı unsurların Öcalancı bir Kürt özerkliği için birleşik bir bölgesel strateji güden birbiriyle bütünleşik yapılar olarak analiz edilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: PKK, PYD, PJAK, Terörizm, Kürt

* Bu makale ilk olarak Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezinin (TMMM) Defence Against Terrorism Review (DATR) Dergisinin Sayı 8, 2016 nüshasında yayımlanmıştır.

Bu makalede belirtilen fikir ve analizler yalnızca yazarlarına aittir; ABD ve ORSAM'ın fikir ve politikalarını temsil etmez, bağlamaz.

** BA, MA George Washington University, e-mail: andrew.h.self@gmail.com.

*** MA, George Washington University.

Giriş

Suriye krizi ve Irak ve Şam İslam Devleti’nin (İŞİD/DAEŞ) artan gücüne karşı mücadele etme ihtiyacı, Ortadoğu stratejisini gözden geçiren Amerika Birleşik Devletleri’nin devlet-dışı silahlı aktörlerle işbirliğini artırmıştır. ABD bu sayede Suriye’deki Demokratik Birlik Partisi (PYD) ve onun silahlı unsuru Halkı Koruma Birlikleri (YPG) ile hem açık hem de örtülü işbirliğini yoğunlaştırmıştır. PYD ve YPG’ye yönelik Amerikan desteği hem Türkiye gibi önemli bölgesel müttefikleri hem de bu oluşumların Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ve silahlı kanadı Halkı Koruma Kuvvetleri’yle (HPG) bağlantıları sebebiyle ulusal güvenlikle ilgilenen çevreleri endişelendirmiştir. Uzun yıllardır Türkiye’ye karşı bir ayaklanma yürüten PKK ve HPG, resmi olarak ABD, Avrupa Birliği ve Türkiye’nin terör örgütleri listesinde yer almaktadır. Türkiye, PKK, PYD ile PKK’nın İran’daki uzantısı olan Kürdistan Özgür Hayat Partisi (PJAK) ve onun silahlı oluşumu Doğu Kürdistan Savunma Birlikleri’nin (YRK) bir ve aynı örgüt olduğu konusunda ısrar etmekte, isim farklılıklarının, PKK’nın Suriye ve İran’daki rolünü gölgelemeyi hedefleyen ve kafa karıştırmaya yönelik bir girişim olduğunu savunmaktadır. Örgütler arasındaki tarihsel bağları kabul eden Amerikalı yetkililer, her ne kadar PJAK’ı PKK ile bağlarından dolayı bir terör örgütü olarak kabul etse de hukuksal olarak PYD ve YPG’yi Amerikan hukuku açısından PKK’dan farklı bir noktada olduğunu değerlendirerek bu unsurlarla askerî işbirliğine¹ meşru bir girişim olarak bakmaktadır.²

Amerika’nın stratejisi açısından uyumluluk ve çelişkiyi bir arada getiren bu anlaşmazlık, PKK ve bölgedeki bağlı unsurlar arasındaki ilişkiyi anlamayı zorunlu kılmaktadır. HPG, YPG ve YRK’nın “çatışmada ölüm” ilanları, haber raporları ve çatışma değerlendirmelerinden elde edilen istatistiksel verileri kullanarak hazırlanan bu makalede, söz

konusu unsurlar arasındaki işbirliğinin düzeyi ve zaman içerisindeki evrimi analiz edilmektedir. Ayrıca, PKK'nın 1998'de Suriye'den çıkarılmasından sonra kurulan PJAK ve PYD'nin bu örgütün uzantısı siyasi oluşumlar olduğu gösterilecektir. Çatışmada ölüm verilerindeki önemli değişimler, PJAK'ın kuruluşu, PJAK-İran çatışmasının başlaması, Türkiye'de artan şiddet olayları, Suriye krizi ve Türkiye-PKK ateşkesi gibi gelişmeler arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. İleride belirtileceği üzere, verilerdeki bu değişimler aynı zamanda PKK ve bağlı unsurları arasında (belirli seviyede taktiksel özerklik bulunsa da) stratejik ve operasyonel seviyede birlik ve beraberlik içinde olduğunu göstermektedir.³

Çatışmada ölüm verileri, destekleyici kanıtlarla birlikte, PKK ve bağlı unsurların militanları arasındaki ayrımların büyük oranda yüzeysel olduğunu ve bireysel teröristlerin, örgütün stratejik ihtiyaçlarını karşılamak için defalarca birimler ve cephele arasında kaydırıldığını göstermektedir. PKK, bağlı unsurlarla ilişkisinde sadece bölgesel kardeş örgütlenmeler doğuran bir sponsor değil, aynı zamanda yalnızca isimleri farklı birimler üzerinde doğrudan komuta ve kontrol sağlayan bir stratejik liderlik kademesidir. Suriye ve İran çatışmaları birbiriyle alakasız olarak değil, Kürt özerkliği amacıyla yürütülen ve PKK'nın açıkça dâhil olduğu bölgesel mücadelede farklı askerî cephele olarak değerlendirilmektedir. Kandil'deki PKK lider kadrosu,⁴ örgütlerinin gerçek doğasını gizlemek ve uluslararası terörist damgası yememek amacıyla "bul karayı al parayı" oyununu andırırçasına kendisine bağlı unsurlar ve cephele arasında personel kaydırmaktadır. Bu bağlamda, aslında PKK'nın bölgedeki bağlı unsurlarından bahsetmek yerine, üç farklı isim altında tek lider kadrosu, ideoloji ve terör geçmişine sahip cephe örgütlenmelerinden bahsetmek yerinde olacaktır.

ABD bu sayede Suriye'deki Demokratik Birlik Partisi (PYD) ve onun silahlı unsuru Halkı Koruma Birlikleri (YPG) ile hem açık hem de örtülü işbirliğini yoğunlaştırmıştır.

PKK, Büyük Kürt hareketi gibi yekpare bir örgüt değildir. Bazı gözlemciler, Abdullah Öcalan’ın 1999’da hapis cezasına çarptırılmasından bu yana PKK içerisinde biri Öcalan’ın çevresi diğeri ise Kandil’deki lider kadrosu olmak üzere iki ağırlık merkezinin oluştuğunu iddia etmektedir.⁵ Öcalan’ın devam eden tutukluluğuna rağmen hareketin doğal lideri olması, başlı başına bir araştırmaya konu olacak kadar önemli bir husustur. Bu makalede, Öcalan’ın 1999’dan sonraki süreçte doğrudan liderlik rolü konusunda net bir tutum alınmamaktadır. Kandil’deki lider kadro içerisinde bile hem farklı kuşaklar hem de komutanlar arasında kişilik ve fikir çatışması bulunmaktadır. Bu nedenle, PKK içerisindeki kişisel çatışmalar bu makalenin kapsamı dışındadır. Ayrıca, araştırmada PJAK, PYD ve PKK’nın baştan aşağı yekpare bir örgüt olduğu da savunulmamaktadır. Bunun yerine, yazarların maksadı PKK’nın örgütlenmesi ve bağlı unsurlarıyla ilişkisini anlamak ve bunlar arasındaki etkileşim ve beraberlik düzeyini göstermektir. Bu çalışma, Kandil’deki ortak liderliğin tüm bu örgütlerin lider kadrosunu birbirine bağladığını iddia etmektedir. Makaledeki çözümlerinin kapsamı büyük ölçüde çatışmada ölüm verileri tarafından desteklenmekle birlikte ABD Hazine Bakanlığı’nın PJAK analizi, Uluslararası Kriz Grubu’nun YPG raporu, üst düzey Türk askerî yetkililerle görüşmeler, Kandil’e giden gazeteciler ve araştırmacıların saha gözlemleri ve raporları ile metin içerisinde referans gösterilen diğer kanıtlar da yapılan analizlere önemli dayanak teşkil etmektedir.

Kavramların Kullanımı

PKK’nın uluslararası terörist listesine girmeme gayretleri ile çatışmanın uluslararası ve çok dilli doğası, ülkeler arasında önemli farklılıklar gösteren ve tanımları konusunda fikir birliğine varılamayan kavramlar ile birçok kısaltma kafa karıştırıcı olmuştur. Bu makalede şöyle bir ayırım

gözetilecektir: PKK terimi, örgüt adını değiştirmiş olsa bile, kullanım aşinalığı sebebiyle tercih edilmektedir. PKK, Türkiye'deki silahlı kanadı, öğrenci yapılanmaları ve siyasi cephesi bulunan yasadışı Öcalancı Kürt örgütlenmesidir. HPG, PKK'nın Türkiye'de saldırılar gerçekleştiren silahlı birlikleridir. PJAK, İran'a karşı çatışan YRK silahlı kanadının da bağlı bulunduğu üst örgüttür. PYD, Suriye'deki Kürt siyasi örgütlenmesinin adıdır. YPG, Kadın Koruma Birliklerini (YPJ) de içine alan PYD'nin Suriye'deki silahlı kanadıdır. KCK, PYD, PJAK, PKK ve bunların silahlı kanatlarının bağlı olduğu şemsiye örgütlenmenin adıdır. Kısaltmalar ve tercümeleleri aşağıda sunulmaktadır:

PKK Partiya Karkerên Kurdistanê (Kürdistan İşçi Partisi)

HPG Hêzên Parastina Gel (Halkı Koruma Kuvvetleri)

KCK Koma Civakên Kurdistan (Kürdistan Topluluklar Birliği)

PJAKPartiya Jiyana Azad a Kurdistanê (Kürdistan Özgür Hayat Partisi)

YRK Yekîneyên Parastina Rojhilatê (Doğu Kürdistan Savunma Birlikleri)

PYD Partiya Yekîtiya Demokrat (Demokratik Birlik Partisi)

YPG Yekîneyên Parastina Gel (Halkı Koruma Birlikleri)

KNC Encûmena Niştimanî ya Kurdî li Sûriyê (Kürt Ulusal Konseyi)

KDP Partiya Demokrata Kurdistanê (Kürdistan Demokratik Partisi)

Çatışmada ölüm verilerindeki önemli değişimler, PJAK'ın kuruluşu, PJAK-İran çatışmasının başlaması, Türkiye'de artan şiddet olayları, Suriye krizi ve Türkiye-PKK ateşkesi gibi gelişmeler arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Metodoloji ve Veri

Bu makalede hem nitel hem de nicel metodolojik yaklaşımlardan faydalanılmıştır. Bunun yanı sıra, üst düzey askerî

yetkililerle ve uzmanlarla görüşmeler yürütülmesi ve bölgesel gelişmelerin yakından takip edilmesi gibi hususlar, PKK ve bağlı unsurlarının anlaşılmasında temel referans noktasını oluşturmuştur. Sonrasında nicel bir yaklaşımın kullanılmasıyla birlikte PJAK ve PYD’nin PKK ile bağlantıları konusundaki iki teorinin, HPG, PJAK ve YPG ölümleri konusundaki verilerden faydalanmak suretiyle test edilmesi mümkün olmuştur.

Aralık 2014 ve Nisan 2015 arasında Ankara, İstanbul ve Washington D.C.’de üst düzey Türk subaylar, güvenlik yetkilileri, Kürt uzmanlar ve ayaklanma uzmanlarıyla İngilizce ve Türkçe mülakatlar gerçekleştirilmiştir. HPG’nin resmî internet sitesinde 2001’den Nisan 2015’e kadar Türkçe yayımlanan çatışmada ölüm ilanları incelenmiş ve 2.096 kişinin ölümüne ilişkin veriler toplanıp tahlil edilmiştir (örnek çatışmada ölüm ilanı için bkz. EK-I). Sonrasında çatışmada ölüm ilanları, Türk gazetelerindeki PKK veya çatışma haberleriyle çapraz kontrole tabi tutularak HPG’den elde edilen verilerin eksik kısımları tamamlanmış ve teyidi sağlanmıştır. Örneğin, HPG verileri sadece ad, kod ad, ölüm tarihi ve ölüm yerinden ibaret ise daha kapsamlı bir veri seti hazırlamak için Türk gazetelerinde ölen kişinin doğum yeriyle ilgili bir veri olup olmadığı yönünde taramaya tabi tutulmuştur. Buna ek olarak, veriler, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin PKK kayıpları konusundaki tahminleri ile TEPAV tarafından 2012’de yayımlanan ve yazındaki tek “çatışmada ölüm” veri setine sahip olan raporla karşılaştırılmıştır.⁶ TEPAV raporuyla kıyaslandığında bu çalışmanın veri seti, son dört yılın, diğer bir deyişle 2012, 2013, 2014 ve 2015 yıllarına ait veriler ile 734 ilave HPG’li ölümünü içermektedir. Veri seti, 2.096 kişi, 2.084 doğum ve ölüm yeri ile 740 örgüte katılma yerine ait verileri içermektedir. Karşılaştırmalı

mukayese sonucu, bu veri seti boyut ve eksiksizliği açısından en kapsamlı HPG çatışmada ölüm veri setidir. Yazarlar, bu makalenin mümkün olan en iyi veri setini kullandığına emindirler ve bu veri resmî olarak ilan edilmiş her HPG’li ölümünü içermektedir.

Müteakiben yazarlar Suriye’deki YPG ölümleriyle ilgili veri toplamaya girişmişlerdir. Kasım 2013 ve Şubat 2015 arasında 664 farklı YPG çatışmada ölüm ilanı bulunmaktadır. Bu duyuruların her biri YPG internet sitesinde Arapça olarak yayınlanmıştır. İngilizce ve Kürtçe olarak diğer platformlar bulunsa da bu platformlarda ölüm ilanlarının daha az olduğu gözlemlenmiştir. Bunun üzerine, yazarlar buldukları tüm isim ve verileri çeşitli dillerdeki platformlar üzerinden çapraz kontrole tabi tutmuş ve mükerrer sayım olmaması için gerekli tedbirleri almışlardır. YPG ilanları yayınlamaya Kasım 2013’te, PYD’nin Suriye’deki Kürt bölgelerinde “Rojava” adı altında özerk yönetim ilan etmesinden sonra başlamıştır. Geriye yönelik çatışmada ölüm verileri de açıklayan YPG, tüm bu verilere göre yılsonundaki açıklamasında 2013 yılındaki çatışmalarda 379 kayıp vermiş, ancak bunun sadece 25’i için ölüm ilanı yayınlamıştır. YPG’nin 2012 yılındaki kayıplarına ilişkin herhangi bir kapsamlı veri mevcut değildir. YPG’nin yayımladığı ilanların doğruluğu, Suriye İnsan Hakları Gözlemevi gibi Suriyeli aktivist çevrelerin raporlarıyla karşılaştırılmıştır. Buna göre, yazarlar 2014 ve sonrası için verilerin kesin ve eksiksiz olduğuna inanmaktadır. YPG kayıpları için sunulan bazı bilgiler HPG’ye nazaran daha az detay içermektedir. Bu kayıpların kabaca %15’inde sadece kod ad ve ölüm tarihi verilmiştir. Buna rağmen, yazarlar örneklem kitlesinin sonuçlara ulaşmaya ve HPG veri seti ile ilişkisini göstermeye imkân verecek kadar büyük olduğunu düşünmektedir.

Çatışmada ölüm verileri, PKK ve bağlı unsurların militanları arasındaki ayrımın büyük oranda yüzeysel olduğunu ve bireysel teröristlerin, örgütün stratejik ihtiyaçlarını karşılamak için defalarca birimler ve cephele arasında kaydırıldığını göstermektedir.

PJAK için çatışmada ölüm verilerinin tümüne internet üzerinden erişim mümkün olmasa da, internet arşivlerinde 20 PJAK ölüm duyurusuna Farsça kaynaklarda ve Türk basınında çıkan haberlerde rastlanmıştır. Bu verilerin PJAK ölümlerinin tamamını temsil ettiği düşünülmemekle beraber, bazı özel örnekler ile belirli kilit kişilerin örgütte önemli rol oynadığı ve örgütte içinde yer aldığına dair kesin kanıtlara ulaşılabildiğini mümkün kılmıştır.

Arka Plan

Abdullah Öcalan, 1978’de Diyarbakır yakınlarında, bir Kürt devletinin kurulmasını hedefleyen Marksist-Leninist bir örgüt olarak PKK’yı kurmuştur. Kürt ayaklanmaları ve hareketleri Türkiye için yeni bir olgu olmasa bile, PKK başlı başına yeni bir siyasi ve militan oluşum olarak boy göstermiştir.⁷ 1980 itibarıyla, yeni başlayan ayaklanmanın lider kadrosu, ülke dışına sürülmüş ve Türkiye’nin bölgesel ve Soğuk Savaş’taki rakibi Suriye topraklarına sığınmıştır. PKK, Suriye rejimine, güvenli sığınak ve maddi destek karşılığı, Türkiye’ye karşı Fırat nehri ve Hatay konularında kullanacağı bir baskı aracı sağlamıştır. Suriye PKK’ya destek verdiği iddialarını resmî olarak sürekli olarak reddetmişse de, örgüt Suriye topraklarında özgürce faaliyetine devam etmiş, hatta Lübnan’ın Suriye kontrolündeki Bekaa vadisinde eğitim kampları kurmuştur. Suriye Hükümeti 1992’de PKK’yı terör örgütleri listesine alsa da, örgüte destek vermeye devam etmiş ve 1990’ların ortalarında PKK faaliyetleri doruk noktasına ulaşmıştır.⁸ Şam yönetiminin örgütle işbirliği, Ekim 1998’de Türkiye’nin askerî güç kullanma tehdidiyle Suriye’yi PKK’yı topraklarından çıkarmaya zorlamasına kadar devam etmiştir. Suriye’den ayrılmak zorunda kalan Öcalan, Şubat 1999’da Kenya’da tutuklanınca PKK lider kadrosu da Irak’ın kuzeyindeki Kandil

dağına sığınmıştır.⁹ PKK, Suriye'deki döneminin bitişi itibarıyla Türkiye'de 30.000 kişinin ölümüne sebep olmuş ve Türkiye'nin bir numaralı dış ve iç politika meselesi haline gelmiştir.¹⁰

Suriye'den kovulduğundan sonra adı iyice kirlenen PKK'nın üzerinde 2001 yılı sonrasında "Teröre Karşı Savaş" olarak bilinen uluslararası boyutta yoğun baskı oluşmuş ve faaliyetleri kısıtlanmıştır. Aynı şekilde, Türkiye dışında yaşayan Kürtler de PKK'nın Suriye ve İran'daki Kürtlerin siyasi hedeflerini Türkiye'deki Kürtler uğruna feda ettiğini düşünmeye başlamışlardır. Uluslararası alanda terörist yaftasından kurtulmayı ve İran ve Suriye'de Öcalan'ın "demokratik konfederalizm" ile ilgili yerel amaçlarını önceleyen PKK, PJAK ve PYD'yi kurmuş ve bir anlamda "bayilik dönemi" (PKK'nın uzantıları) olarak ifade edilebilecek bir süreci başlatmıştır.

PJAK ve PKK Uzantıları Dönemi

2004'te kurulan Kürdistan Özgür Hayat Partisi (PJAK), PKK'nın Türkiye'de izlediği Öcalancı Kürt milliyetçiliği hedeflerinin izinden giderek İran İslam Cumhuriyeti'ne karşı silahlı mücadele başlatmıştır. Örgütsel, ideolojik ve söylemsel yakınlıkları sebebiyle hem Türkiye hem de İran, bu iki örgütün aynı terörist oluşum olduğunu iddia etmiştir. Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay'ın ifadesiyle "PKK ve PJAK iki farklı isim altında aynı örgüttür".¹¹ Benzer şekilde, mülakat yapılan Türk subaylar da iki örgütün birliği konusunda şüphe duymamakla birlikte aralarındaki ilişkiyi daha net gösteren kanıtlar sunmak konusunda isteksiz davranmışlardır.¹² Türkiye'nin iddialarının birtakım sebepleri vardır. Aynı ideolojiyi paylaştıkları PKK ve PJAK, aynı zamanda KCK şemsiye oluşumunun unsurlarıdır. ABD

PKK, bağlı unsurlarla ilişkisinde sadece bölgesel kardeş örgütlenmeler doğuran bir sponsor değil, aynı zamanda yalnızca isimleri farklı birimler üzerinde doğrudan komuta ve kontrol sağlayan bir stratejik liderlik kademesidir.

Hazine Bakanlığı tarafından hazırlanan bir rapora göre PKK lider kadrosu PJAK ve YRK’ya eleman sağlamakta ve bu örgütleri kontrol etmektedir.¹³ Bununla birlikte, PJAK stratejik, taktiksel ve operasyonel düzeydeki özerkliğini vurgulayarak PKK’dan bağımsız olduğunu defalarca dile getirmiştir.¹⁴ PJAK, PKK’nın terörist yaftasının getireceği hukuksal ve siyasi sonuçlardan kaçınmak ve PKK’nın Türkiye’ye karşı mücadelesinden bağımsız olarak kendi yerel mücadelesini vurgulamak amacıyla PKK ile arasına bir çizgi çizme niyetinde görünmektedir. Kürt militanların, Türk, Amerikan ve İran hükümetlerinin çelişkili iddiaları ve tarafların gerçeği tahrif etmek konusundaki menfaatleri göz önünde bulundurulduğunda PKK-PJAK ilişkisinin doğası konusundaki belirsizlik devam etmektedir.

PJAK ve PKK’ya ilişkin çatışmada ölüm verileri, PKK’nın İran’daki ilginç tarihini, PJAK’ın kuruluşundaki rolünü ve örgütler arasındaki stratejik ve operasyonel seviyedeki işbirliğini vurgulamaktadır. PKK’nın silahlı kanadı HPG, 2004 öncesinde, İran’daki harekât alanlarının yabancıları değildir. Suriye’den 1998’de sürülmesi sonrasında, İran ve Irak’taki kamplar PKK için stratejik önem kazanmıştır. Coğrafi olarak Irak, İran ve Türkiye ile sınırı oluşturan Zagros dağlarının stratejik arazisinde, HPG’nin muharebe, idame ve geri çekilme operasyonlarına imkân veren ana hareket koridorları bulunmaktadır. İlaveten, İran’ın batısındaki Kelareş ve Piran kampları uzun bir süre boyunca Türkiye’nin doğusuna düzenlenecek saldırılar için bir üs görevi görmüştür. Demografik verilere göre HPG militanları arasında küçük bir azınlık konumunda olan İran doğumlu Kürtler, 2001-2003 yılları arasında HPG ölümlerinin ortalama %6’sını oluşturmuştur.

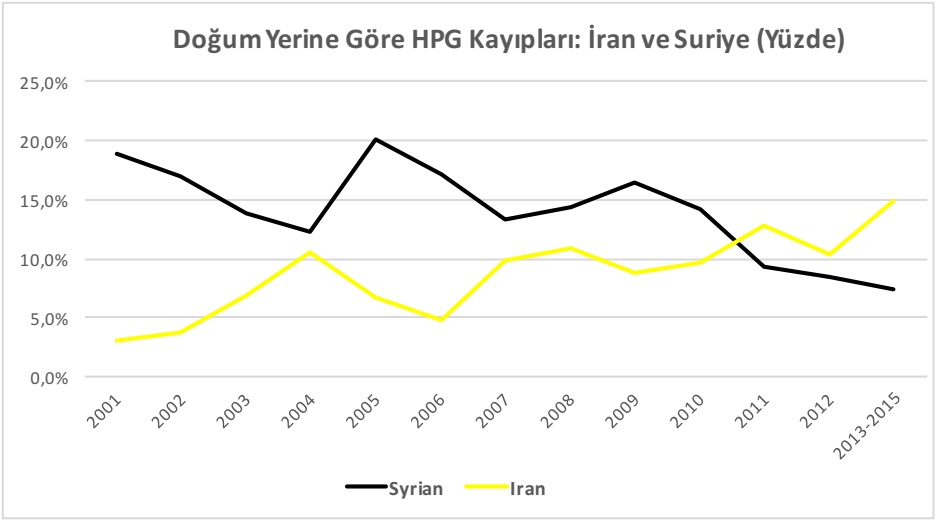
PJAK'ın kuruluşunda, daha sonra Suriye'de YPG'nin kuruluşunda da kullanılan bir örgütlenme modeli görülmektedir. Buna göre, İran doğumlu HPG militanları PJAK'ı kurmak üzere İran'a gönderilmiş ve örgütün çekirdeğini oluşturmuşlardır. PJAK ile PKK arasındaki ilişkiye açıkça değinen analizlerden biri PJAK'a başlangıçta İran kökenli HPG'li teröristlerin gönderildiğini iddia etmektedir.¹⁵ Buna göre, İranlı HPG militanları Türkiye'den ziyade İran'a karşı çatışmak amacıyla İran'daki kardeş örgütlenmeye transfer edilmişlerdir. Ancak, bu geçişgenlikler söz konusu olsa da, PJAK'ın PKK'dan ithal ettiği kadroların yapısı ve iki örgüt arasındaki ilişkilerde ince farklılıklar bulunmaktadır.

İran uyruklu HPG'lilerin PJAK'a transferi, çatışmada ölüm verilerinde açıkça görülmektedir. HPG'li militanların 2001-2004 arası çatışmada ölüm verilerinde İran uyrukularının sayısı artmış, hatta 2004'te PKK'nın İran'dan yeni örgüt mensupları devşirmesiyle birlikte %10'a ulaşmıştır. 2004'ten 2006'ya İran uyruklu HPG militanlarının ölüm oranı neredeyse yarı yarıya düşmüştür (Grafik-1¹⁶). Diğer bir ifade ile İranlıların PJAK'a aktarılmasından sonra HPG içerisindeki İranlı terörist ve yaralı oranları düşmüştür. Buna rağmen eldeki verilere göre HPG ile PJAK arasındaki ayrım sadece ülke kökeniyle alakalı değildir. PJAK'ın 2004'te kurulmasından önce PKK saflarına katılan İran, Suriye ve Türk kökenli HPG'liler kurucu kadro olarak PJAK'a entegre edilmiştir. Soner Çağaptay'a göre "PKK, kuvvetlerini dağıtmak amacıyla mensuplarını Türkiye, Suriye, Irak ve İran arasında bölüştürmüştür ve İran'a giden PKK mensupları bugün PJAK adıyla bilinen örgütü kurmuşlardır."¹⁷ Bu analizin eksik yanı, ifadenin tam tersinin de doğru olması, yani, HPG saflarındaki İranlı Kürtlere yönelik bir analiz içermemesidir. PJAK'ın kuruluşundan sonra, 2004-2015

Kandil'deki PKK lider kadrosu, örgütlerinin gerçek doğasını gizlemek ve uluslararası terörist damgası yememek amacıyla "bul karayı al parayı" oyununu andırırçasına kendisine bağlı unsurlar ve cepheler arasında personel kaydırmaktadır.

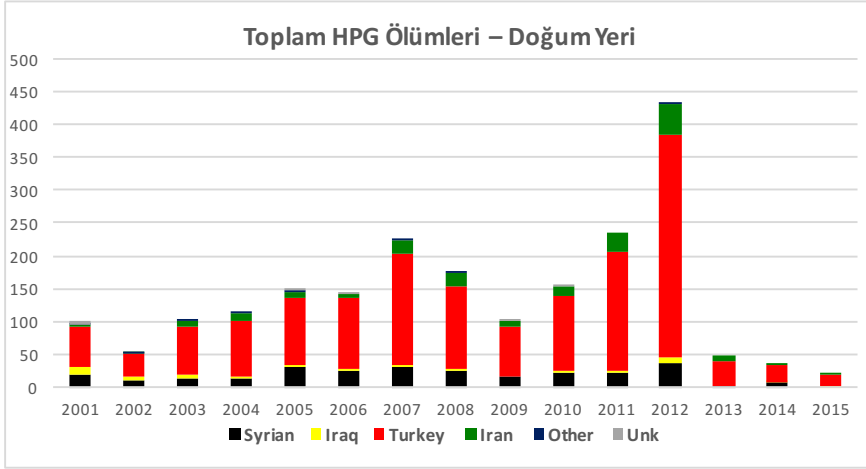
arasında 185 İranlı Kürt militan HPG saflarında çatışırken ölmüştür (Grafik-2).

Veriler HPG ile PJAK arasında karşılıklı bir destekleme ilişkisinin olduğunu göstermektedir. PJAK’ın kuruluşu ile ilişkili %5’lik düşüştü sonra 2007 itibariyle HPG ölüm verilerinde İranlıların oranı PJAK öncesi değerlere dönmüştür (Grafik-2). Bu da bütün HPG’li ölümleri içinde yeniden bir yükselişe işaret etmektedir. Ölüm oranındaki bu artış, Türkiye cephesinde yoğun bir baskıyla karşılaşan PKK’nın stratejik bir kararla YRK birimlerini HPG bünyesine geri çektiğini ya da en azından İranlı HPG’lilerin ölümlerini bu şekilde ilan ettiğini göstermektedir.

Grafik-1: Doğum Yerine Göre HPG Kayıpları: İran ve Suriye (Yüzde)

Kaynak: “Imprint of the Martyrs” [Turkish], HPG Sehit, at http://www.hpg-sehit.com/index.php?option=com_

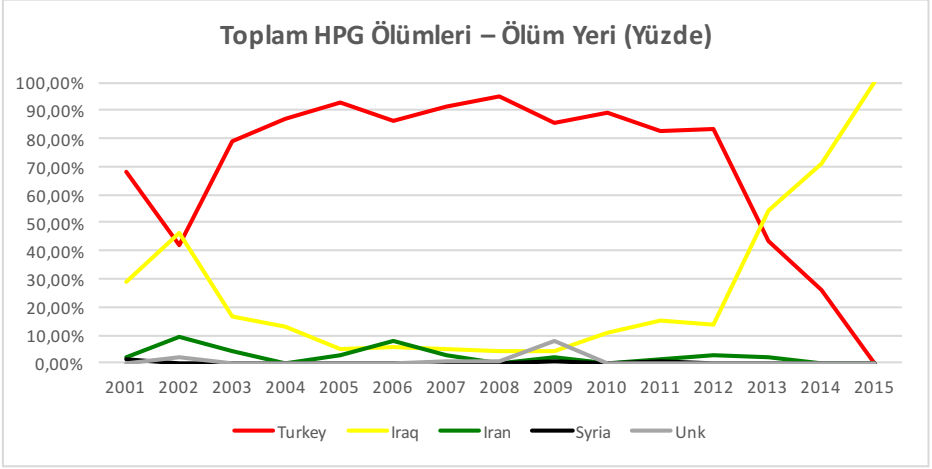

Grafik-2: Toplam HPG Ölümleri – Doğum Yeri

Kaynak: “Imprint of the Martyrs” [Turkish], HPG Sehit, http://www.hpg-sehit.com/index.php?option=com_k2&view=itemlist&layout=category&task=category&id=3&Itemid=111 (Erişim tarihi: 01 Mayıs 2015).

YRK ile HPG arasında ayrı hedeflere karşı örtüşen harekât sahasında çatışan kardeş örgüt ilişkisi mevcuttur. PJAK’ın kuruluşunun ve İran’daki çatışmanın alevlenmesinin ardından, HPG İran’daki faaliyetini artırmıştır. PJAK’ın kurulmasından önceki üç yıl içinde, HPG çatışma kayıplarının %5’i sınırın İran tarafında gerçekleşmiştir. 2004’te HPG’nin İran’daki kayıplarının iki katına çıkarak %10,5’e ulaşması İran’ın, PJAK’ın kuruluşundan sonra dahi, HPG birimleri için önemli bir harekât sahası olmaya devam ettiğini göstermektedir (Grafik-3). Bununla birlikte, İran’daki HPG kayıpları analiz edildiğinde %90’ının Türkiye sınırının 10 kilometre kadar yakınında, yani YRK ve HPG’nin ortak destek alanlarında gerçekleştiği görülmektedir. Çatışma bölgelerinden ziyade, bu bölgeler destek sahaları olarak kullanılmakta ve bu bölgelerde ölen HPG’li militanların aktif çatışma rollerinden çok kamplarda destek roller üstlenen birimlerin mensupları olduğu değerlendirilmektedir (Şekil-1).

ÖLÜLER YALAN SÖYLEMEZ: PKK'NIN BÖLGESEL KILIF OYUNUNU AÇIĞA ÇIKARMAK İÇİN “ÇATIŞMADA ÖLÜM” VERİLERİNİ KULLANMAK

Grafik-: 3 Toplam HPG Ölümleri – Ölüm Yeri (Yüzde)

Kaynak: “Imprint of the Martyrs” [Turkish], HPG Sehit, http://www.hpg-sehit.com/index.php?option=com_k2&view=itemlist&layout=category&task=category&id=3&Itemid=111 (Erişim tarihi: 01 Mayıs 2015)

Şekil-1: İran'daki HPG Kayıpları Küçük Çember: 1-5 Kayıp, Büyük Çember: 20+ Kayıp
Kaynak: “Imprint of the Martyrs” [Turkish], HPG Sehit, http://www.hpg-sehit.com/index.php?option=com_k2&view=itemlist&layout=category&task=category&id=3&Itemid=111 (Erişim tarihi: 01 Mayıs 2015)

Demografi, coğrafya ve hedefleri konusundaki bulanık çizgilerine rağmen HPG ve PJAK, mensupları üzerinde taktik seviyede yoğun bir kontrol oluşturmuştur. 2.000'nin üzerindeki kayıp ve ölüm vakasında, hem PJAK hem de HPG mensubu olarak rapor edilen bir kişi dahi bulunmamaktadır. Bir terörist, bir HPG birimi bünyesinde çatışırken ölürse ölüm yeri, uyuğu ya da örgüte katıldığı yer ne olursa olsun HPG kaybı olarak sayılmaktadır. PJAK'ın çatışma kaybı verilerinde de aynı durum söz konusudur. Bu durum muhtemelen askerî bir sebepten değil, siyasi kaygılardan dolayıdır. PKK, 2004 itibarıyla Türkiye'nin baskıları sonucu, Avrupa Birliği ve ABD'nin terör örgütü listelerine girmiştir. Terör örgütü olarak tanımlanmak, özellikle de teröre karşı Küresel Savaş döneminde çok ağır bir yafta olduğu için, PKK'nın adını kirletmiş ve popüleritesini düşürmüştür. Çatışmada ölüm verilerinde mükerrer ilanlardan kaçınmak yoluyla PKK ve bağlı unsurları arasındaki bağlantılar bilinçli bir şekilde gizlenmeye çalışılmıştır.

Taktik düzeydeki bu ayrıma rağmen, stratejik ve operasyonel düzeyde bir PJAK teröristi¹⁸ ile HPG teröristi arasında çok az fark vardır. İran'da örgüte katılan Suriye doğumlu bir terörist Irak'ta, PJAK saflarında çatışırken öldürülebilir. 1985 yılında Suriye'nin Halep kentinde doğan Miriam Waliku'nun hikâyesi de böyledir. 2000 yılında PJAK kurulmadan dört yıl önce İran-Gara'da HPG'ye katılan Miriam, 2011 yılında Irak'ın Kandil dağlarında öldürülmüş ve PJAK kaybı olarak kayıtlara geçmiştir (Bkz. EK-I). Benzer bir örnek ise Muharrem Omoyimilan'ın hikâyesidir. Muharrem, 1989 yılında İran'ın Şot kentinde dünyaya gelmiş ve PJAK'ın kuruluşundan iki yıl sonra, 2006'da PJAK'a katılmıştır. HPG tarafından yapılan ilanda Muharrem'in 2012'de Çukurca'da bir TSK operasyonu sonucu öldürüldüğü bildirilmektedir.

PKK ile PJAK arasında tarif edilen ilişki biçimi PYD örgütüne de model teşkil edebilecek nitelikte bağlı unsur-ana

Uluslararası alanda terörist yaftasından kurtulmayı ve İran ve Suriye'de Öcalan'ın "demokratik konfederalizm" ile ilgili yerel amaçlarını önceleyen PKK, PJAK ve PYD'yi kurmuş ve bir anlamda "bayilik dönemi" (PKK'nın uzantıları) olarak ifade edilebilecek bir süreci başlatmıştır.

unsur ilişkisi olarak tezahür etmektedir (Şekil-2). Stratejik düzeyde, HPG ile YRK arasında ortak stratejik hedefler güden bir kardeş örgüt ilişkisi mevcuttur. Bu ilişki operasyonel düzeyde, teröristlerin harekât ihtiyaçlarını karşılamak üzere örgütler arasında geçişinin söz konusu olduğu bir personel yönetimi ve kaynak dağılımı süreci olarak somutlaşmaktadır. Örgütler arasında terörist transferi sadece PJAK’ın kuruluşunda olduğu gibi bir geçiş dönemi uygulaması değil, aynı zamanda Suriye’deki YPG örneğinde görüleceği gibi siyasi ve askerî gelişmelere cevap olarak başlatılan bir girişimdir. Ayrıca, her ne kadar harekât alanları genel olarak örgütlerin faaliyet alanlarına göre belirlenmiş olsa da sıcak çatışma bölgeleri çoğu zaman kesişmekte ve birbirlerini karşılıklı olarak destekleyici bir niteliğe bürünmektedir. Bu da örgütler arasında yüksek bir eşgüdüm seviyesi bulunduğu ortaya koymaktadır.

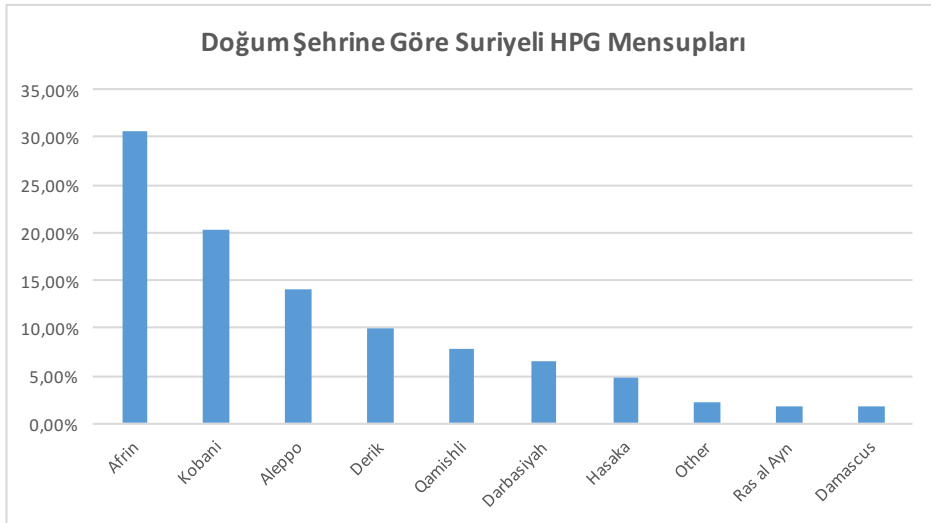

Şekil-2: PKK’nın Askerî Teşkilat Şeması.

Suriye'deki PKK

Suriye'de geçirdiği yaklaşık on beş yıl boyunca ülkedeki en güçlü Kürt siyasi hareketi haline gelen PKK'nın oluşturduğu ilişki ağları, 2003'te PYD'nin kuruluşunda da önemli rol oynamıştır. 1980'ler ve 1990'lar boyunca, Suriye'de "sahici ve popüler" olabilen ve olmasına rejim tarafından izin verilen tek Kürt siyasi partisi PKK'dır. Örgüt, 1987 itibariyle Şam, Kamışlı, Derbesiye, Derik, Resulayn, Afrin, Halep, Kobani (Ayn el-Arap) ve Haseke'de siyasi bürolar açmıştır.¹⁹ Geleneksel olarak Cezire ve Haseke bölgelerinde aktif olan Suriyeli Kürt partilerin Afrin, Ayn el-Arap ve Cerablus bölgelerinde bıraktığı siyasi boşluk PKK tarafından doldurulmuştur.²⁰ Silahlanmak, özellikle Ayn el-Arap ve Derbesiye'deki yoksul Kürtlere siyasi ve sosyal olarak yükselme şansı sağlamıştır.²¹ Tejel'in PKK'nın Suriye'deki nüfuz alanlarının dağılımı konusundaki argümanları HPG'nin çatışmada ölüm verileri tarafından da doğrulanmaktadır. Buna göre HPG'nin Suriyeli kayıplarının %15'ten azı Haseke ve Kamışlı doğumluyken yarısından çoğu Afrin ve Ayn el-Arap'tandır (Grafik-4).

Grafik-4: Doğum Yerine Göre SURİYELİ HPG Mensupları

Kaynak: "Imprint of the Martyrs" [Turkish], HPG Sehit, http://www.hpg-sehit.com/index.php?option=com_k2&view=itemlist&layout=category&task=category&id=3&Itemid=111 (Erişim tarihi: 01 Mayıs 2015)

Harriet Allsopp’un iddiasına göre 1980’li yıllarda Suriye’deki en güçlü ve popüler Kürt örgütü olan PKK, Barzani’nin KDP’sini gölgede bırakmıştır. PKK’nın Suriye’deki yükselişi kuşkusuz, faaliyetine izin verilen tek Kürt partisi olmasının yanı sıra modern Marksist-Leninist söyleminin, KDP takipçilerinin benimsediği aşiret hiyerarşisi söyleminden bıkan Kürt gençlere çekici gelmesiyle de açıklanabilir.²² David McDowell benzer bir tarih okumasında bulunarak, PKK’nın “Suriye’deki Kürt toplumunun neredeyse tümünden sempati toplayabildiğini ve genç Suriyeli Kürtleri rahatlıkla örgüt saflarına katabildiğini”²³ iddia etmektedir. PKK saflarına katılan Suriyeli gençlerin, Suriye ordusunda zorunlu askerlikten muaf tutulması PKK’nın örgüte yeni el-emanlar bulmasını kolaylaştırmıştır.²⁴ McDowell’in iddiasına göre, 1980’lerde PKK’ya katılan yaklaşık 7.000 Suriyeli Kürdün “ortadan kaybolduğu” ve öldüğü varsayılmaktadır.²⁵ Harriet Allsopp’un hesabına göre ise 1980’lerde PKK’ya katılan 7.000-10.000 arası Suriyeli Kürdün kaybolduğu ya da öldüğü tahmin edilmektedir.²⁶

Suriye rejimiyle işbirliği yapması PKK açısından önemliyken, bu durum aynı zamanda Araplaştırma politikaları sonucu haklarından mahrum bırakılan ve zulüm gören Suriyeli Kürtler açısından ise çok sert bir çelişki oluşturmuştur. Bir yandan kendi Kürtlerine vatandaşlık vermeyen ve mallarına el koyup Arap köylülere dağıtan Suriye rejimi, diğer yandan PKK’ya destek vermiştir.²⁷ PKK dışındaki tüm Kürt hareketleri yasaklanmış ve liderleri zulüm görmüştür. PKK, bu işbirliği dönemi boyunca Suriye devletini hiçbir şekilde hedef almamış ve Kürt nüfusunu rejime karşı harekete geçirmeye çalışmamıştır. PKK –Irak’taki KDP gibi– Türkiye’deki Kürt hareketine yoğunlaşarak Şam’daki destekçilerini kışkırtmaktan kaçınmıştır.

PKK'nın Türkiye'deki hedeflerine odaklanması ve Suriye rejimiyle yaptığı işbirliği bazı Kürtlerde PKK'nın Suriye Kürtlerinin temsilcisi olamayacağına yönelik bir güvensizliğe sebep olmuştur.²⁸ 1990'ların başında PKK'nın stratejisi, ideolojisi ve Esad rejimiyle yürüttüğü işbirliğine yönelik eleştiriler gittikçe artmıştır. Suriyeli Kürtler kendi şikâyetlerinin başka ülkelerdeki Kürtlerin talepleri uğruna feda edildiğini gördükçe, PKK'nın popülerliğini besleyen dinamikler bu sefer hayal kırıklıklarını da beraberinde getirmiştir. Bu hususta en kötü duruma ise, Öcalan'ın 1996'daki bir mülakatta –muhtemelen Suriye rejiminin baskısıyla– Suriyeli Kürtlerin sorunlarını yok sayarak, onların aslında Türkiye'den kaçan mülteciler olduğunu ve PKK'nın Türkiye'ye karşı mücadelesine katılmaları gerektiğini ifade etmesiyle gelinmiştir.²⁹

PYD ve Suriyeli Kürtler 2003-2011

Esad rejimi 1998 yılında Öcalan ve PKK'yi ülkeden çıkardıktan sonra, Suriye'de geri kalan PKK şebekelerini çökertmiş ve PKK ile arasında önceki on yıla damgasını vuran işbirliği dönemini sona erdirmiştir. Suriyeli Kürtlerin 1990'lı yıllarda aşınmış olsa bile PKK'ya destekleri halen sürmektedir. PKK, 2003 yılında Suriye'deki kalıntıları ile yerel desteği tekrar canlandırmak ve Esad rejiminin baskısından kurtulmak amacıyla PYD'yi kurmuş ve faaliyetlerine bu yeni isim altında devam etmiştir. PKK'nın Suriye'de kaldığı yıllar boyunca oluşturduğu eleman toplama, eğitim, finansman ve kaçakçılık şebekeleri tümüyle PYD tarafından devralınmıştır. PYD buna rağmen PKK ile örgütsel bir bağlantısı olduğunu reddetmiş ve halen de reddetmeye devam etmektedir. Öcalan ve kıdemli HPG liderleri tarafından çatı örgüt olarak kurulan KCK'nın çok net bir şekilde üyesi olduğu

Çatışma kaybı verileri HPG, PJAK ve YPG'nin silahlı unsurları arasında emir ve komuta birliği olmadan elde edilemeyecek yüksek düzeyde bir askerî koordinasyonun var olduğunu göstermektedir.

belli olan PYD, her ne kadar tek ortak noktaları Öcalan’ın ideolojik vizyonu olduğunu iddia etse de, ideoloji, retorik, sembollerin kullanımı, strateji ve teşkilat yapısı bakımlarından da PKK’yı taklit etmektedir.³⁰ Dahası, Tejel’e göre Suriyeli PKK’lıların PYD’yi kurmasının iki sebebi vardır: “devletin baskısından kaçmak ve PKK’nın binlerce mensup ve sempatanının desteğini sürdürmek.”³¹

PKK’nın yasadışı ve terörist bir örgüt oluşu sebebiyle PYD gizlice kurulmuş ve lider kadrosu hakkında örgütsel gizlilik sağlanmış ve yanlış bilgilendirme yapılmıştır. PYD’nin mevcut eşbaşkanı ve aynı zamanda kurucu üyesi olan Salih Müslim, en çok bilinen PYD lideridir ve birçok örgüt üyesi gibi geçmişinde yasal olmayan faaliyetlerden dolayı hapis cezasına çarptırılmıştır.³² Mustafa Barzani’nin Suriyeli Kürtlere olan ilgisizliğinden rahatsız olan Müslim bu çizgiyi terk ederek siyasi kariyerinin sonraki safhalarında PKK ile bağlantı kurmuştur.³³ Müslim, 2010 yılında PYD başkanı seçilmiş ve Suriye’den sürgün edildikten sonra Kandil dağındaki PKK üssüne giderek PYD’nin sürgündeki lider kadrosuna katılmıştır.³⁴ PYD’nin diğer eşbaşkanı olan Aysa Abdullah ile ilgili çok az bilgi mevcuttur; ama diğer bir kıdemli PYD lideri Aldar Xelil’in PKK saflarında çatışırken elini kaybettiği bilinmektedir.³⁵

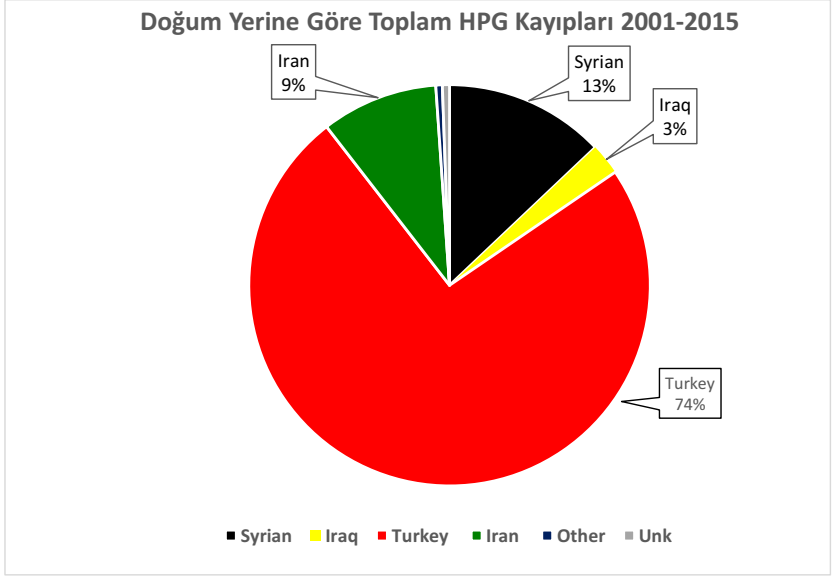
Sayılar

Suriyeli Kürtler PYD’nin kuruluşundan sonra, eskiye nazaran daha az olsa bile PKK’ya katılmaya devam etmişlerdir. Tejel 2012’de yazdığı kitabında, “Suriyeli Kürtler bugün bile PKK teröristlerinin %25’ini oluşturmaktadır”³⁶ demektedir. Uluslararası Kriz Grubu raporunda da, 2012 itibarıyla sıradan PKK mensuplarının üçte birinin Suriye kökenli olduğu iddia edilmektedir.³⁷ 2006 yılında Kandil’deki PKK kampını

ziyaret eden James Brandon, PKK teröristlerinin yaklaşık %20'sinin Suriyeli olduğunu iddia etmektedir.³⁸ HPG'nin çatışma kaybı verileri ise bu tahminlerin en azından çatışma rollerindeki Suriyelilerle ilgili olarak hatalı bir şekilde şişirilmiş olduğunu ortaya koymaktadır. 2001'den 2015'e kadarki çatışmada ölüm verilerinde Suriyeli HPG teröristler, TEPAV'ın 2012'deki çalışmasında³⁹ da ortaya koyulduğu üzere, yalnızca %13'lük kısmı oluşturmuştur (Grafik-5 - 6). Suriye İç Savaşı öncesindeki değerlere bakıldığında, Suriyeli kayıpların 2005 yılında %20 ile zirveye çıktığı ve 2001-2010 arasında ortalama olarak %16 olduğu gözlemlenmektedir (Grafik-1).

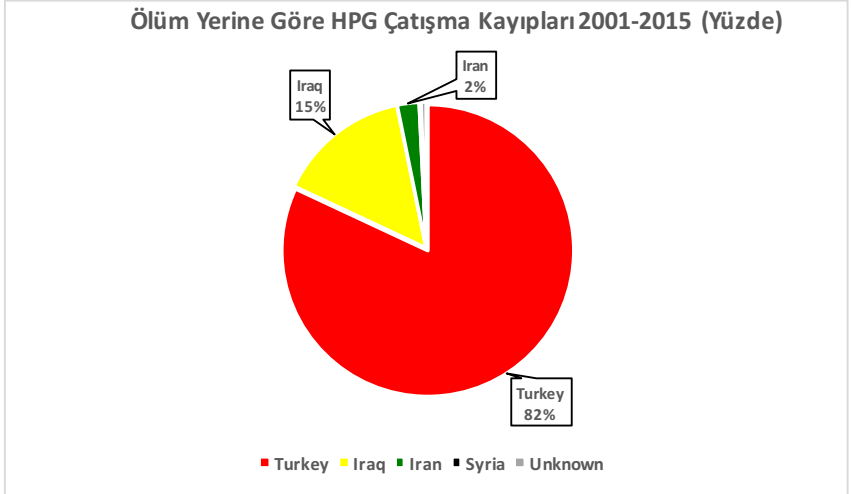
Halen PKK saflarında çatışan Suriyeliler olsa bile, PKK'nın bu ülkeden ayrılışıyla birlikte eleman devşirme faaliyetleri etkilenmiştir. Öcalan'ın tutuklandığı 1999'da, HPG'ye katılımların büyük ölçüde arttığı gözlemlenmiş ve çatışmada ölen Suriyeli HPG'lilerin %30'u bu yıl örgüte katılmıştır. Bu ani artışın sonrasındaki yıllarda Suriyelilerin örgüte katılımı çok azalmıştır. İranlıların üçte biri (%23 bilinmeyen), Türkiyelilerin dörtte biri (%39 bilinmeyen) gibi oranlara kıyasla Suriyeli çatışma kayıplarının sadece %6'sı (%15'i bilinmemesine rağmen) 2003 ve sonrasında örgüte katılmıştır. Bilinmeyen katılım yıllarıyla ilgili veriler ise 2011'den sonra öldürülen örgüt mensuplarına aittir ve bunlar da 2003 sonrası katılmış olsa bile, Suriyelilerin katılımı 1980'lere ve 1990'lara ve de diğer ülkelerden örgüte katılıma kıyasla çok büyük bir düşüş sergilemiştir.

Örgütler arasında terörist transferi sadece PJAK'ın kuruluşunda olduğu gibi bir geçiş dönemi uygulaması değil, aynı zamanda Suriye'deki YPG örneğinde görüleceği gibi siyasi ve askerî gelişmelere cevap olarak başlatılan bir girişimdir.

Grafik-5: Doğum Yerine Göre Toplam HPG Kayıpları 2001-2015

Kaynak: “Imprint of the Martyrs” [Turkish], HPG Sehit, http://www.hpg-sehit.com/index.php?option=com_k2&view=itemlist&layout=category&task=category&id=3&Itemid=111 (Erişim tarihi: 01 Mayıs 2015)

Grafik-6: Ölüm Yerine Göre HPG Çatışma Kayıpları

Kaynak: “Imprint of the Martyrs” [Turkish], HPG Sehit, http://www.hpg-sehit.com/index.php?option=com_k2&view=itemlist&layout=category&task=category&id=3&Itemid=111 (Erişim tarihi: 01 Mayıs 2015)

Suriye İç Savaşı

PKK, PYD ve PJAK'ın Suriye İç Savaşının başlamasına verdikleri tepki, bu üç örgütün Kandil'den yönetildiği ve PKK ile aralarında stratejik bir fark olmadığına dair en kuvvetli kanıtı sunmaktadır. 2011 yılının Mart ayında Suriye'de protestoların başlamasından hemen sonra Nisan ayında Suriye'ye dönen Salih Müslim siyasi ve askerî faaliyetlere hemen başlamıştır.⁴⁰ Birçok kaynak, PKK'nın bu esnada PYD'nin silahlı kanadı YPG'nin kuruluşuna destek vermek üzere bin hatta iki bin militanını Suriye'ye gönderdiği konusunda hemfikirdir.⁴¹ YPG'nin kurucu komutanı Khebat Derik de bu militanlar arasında yer almıştır. Kendisi YPG'den önce PKK'nın kurucu üyesi ve kıdemli bir komutanı olarak bilinmektedir.⁴² PYD her ne kadar PKK militanlarının Suriye'ye gönderildiğini inkâr etse de, çatışmada ölüm verilerindeki iki gösterge bir grup PKK'lının Suriye'ye gönderildiğini doğrulamaktadır. PJAK'ın kuruluşunda olduğu gibi, HPG kayıplarındaki Suriyelilerin oranı 2010'da %14'ten 2011'de %9'a gerileyerek son on yılın en büyük düşüşünü sergilemiş ve iç savaş öncesi ortalama oran olan %16'dan, 2011'den 2015'e %9'a kadar düşmek suretiyle neredeyse yarı yarıya azalmıştır (Grafik-1). Aynı zamanda PJAK, İran cephesinde ateşkes çağrısında bulunmasının ardından HPG kayıpları arasında İranlıların oranı %4 artmış ve 2011'den 2015'e kadar ölen İranlıların sayısı neredeyse 2001-2010 arasındaki toplama ulaşmıştır. Bu rakamlar, PKK'nın YPG'nin çekirden kadrosunu oluşturmak amacıyla Suriyeli militanları Suriye'ye gönderdiği iddialarını desteklemektedir. Suriye cephesinde terörist ihtiyacı hisseden PKK, PJAK'ın kuruluşundaki modeli takip ederek çoğunlukla Suriyelilerden oluşan bir çekirdek kadroyu YPG birliklerini desteklemek üzere Suriye'ye yollamıştır. Bu esnada, Türkiye cephesinde

Her ne kadar harekât alanları genel olarak örgütlerin faaliyet alanlarına göre belirlenmiş olsa da sıcak çatışma bölgeleri çoğu zaman kesişmekte ve birbirlerini karşılıklı olarak destekleyici bir niteliğe bürünmektedir. Bu da örgütler arasında yüksek bir eşgüdüm seviyesi bulunduğunu ortaya koymaktadır.

artan askerî baskıyla karşılaşan PKK, YRK bünyesindeki birimlerini HPG saflarına çekmiş ve kayıpları HPG kayıpları olarak duyurmuştur. Bu istatistiksel yükselişin Suriyelilerin azalmasıyla mı yoksa İranlıların artmasıyla mı alakalı olduğu konusunda belirsizliğe rağmen iki faktörün de etkili olduğu düşünülmektedir. Her şeye rağmen kaba rakamlara bakıldığında, İranlı ölüm sayılarının artarken Suriyelilerin azaldığı görülmektedir.

2004’teki Kamışlı olaylarının ardından isyancılar tarafından PYD’nin silahlı birimleri oluşturulan YPG, ancak 2011’de başlayan Suriye ayaklanması sonrasında ilk resmi birliklerini kurmuş ve 2012’de rejim kuvvetleri Kürt bölgelerinden çekildiğinde sahneye çıkmıştır.⁴³ YPG, herhangi bir Suriyeli siyasi partiden bağımsız olduğunu ve PKK ile eşgüdüm içerisinde olmadığını iddia etmektedir.⁴⁴ Ayrıca milliyet, din veya herhangi bir ayrıma bakmaksızın tüm Rojava halkının koruyucusu olduğunu savunmaktadır. Buna rağmen, YPG’nin “PYD ile bağlantısını sürdürdüğü ve PYD’nin politikalarını yürüttüğü”⁴⁵ iddia edilmektedir. Örneğin, YPG’ye ait kontrol noktalarında PYD bayrağı asılmaktadır.⁴⁶ Uluslararası Kriz Grubuna göre Kandil’deki PKK lider kadrosunun YPG üzerinde sözü geçmektedir ve YPG’nin kendi kıdemli kadrosu, “Kandil’de eğitim görmüş, Türkiye’de çatışmış ve hatta Türkçe konuşan Suriye vatan-daşı PKK’lı teröristlerden” oluşmaktadır.⁴⁷ Raporda ayrıca, YPG’nin etkinlik alanını genişletmesi ve diğer örgütlerle çatışmaya başlamasıyla birlikte İran ve Türk kökenli PKK’lılar çoğunlukla komuta mevkielelerinde bulunmak üzere YPG saflarına katılmışlardır. İleride de değinileceği üzere HPG ve YPG çatışma kaybı verilerindeki eğilimler PKK’nın “bul karayı al parayı” oyununu açığa çıkarmaktadır.

PYD'nin yerel savunma ve belediye konseyleri kurduğu Ayn el-Arap, Halep, Afrin ve Derik bölgeleri en çok destek gördüğü bölgeler olmasının yanı sıra aynı zamanda, çatışmada ölüm verilerine göre Suriyeli HPG'lilerin geldiği bölgelerdir (Grafik-4). PYD'nin PKK'ya benzer şekilde Esad rejimiyle çatışmasızlık stratejisini izlemesi sonucu, iç savaş boyunca birkaç ufak çatışma dışında YPG ve rejim kuvvetleri arasında herhangi bir çatışma gözlemlenmemiştir. PYD'nin ilk amacı diğer Kürt partileri, özellikle de KDP'nin desteklediği KNC üzerinde hâkimiyet kurmak olmuştur. Temmuz 2012'de rejim kuvvetlerinin Kürt bölgelerinden çekilmesiyle ortaya çıkan boşluk PYD ve YPG tarafından doldurulmuş ve Kasım 2013'te, üç sınırdış olmayan bölge olan Afrin, Ayn el-Arap ve Cezire'den oluşan idari özyönetim birimi olarak Rojava'nın (Batı Kürdistan) kuruluşu ilan edilmiştir. Esad rejimi, PYD'nin 2011'de Suriye'ye dönüşü, Kürt bölgelerini 2012'de ele geçirmesi ve 2013'te Rojava'nın ilanı gibi saldırgan hamlelerinin her birine boyun eğmiştir. Bazı gözlemciler taraflar arasında örtülü bir anlaşma olup olmadığını sorgulamaktadır; zira mevcut durumda Suriye rejimi elindeki kısıtlı imkânları bu bölgeleri savunmak için harcamaktan kurtulmuş; PYD ise kendi hâkimiyet alanını genişletme imkânına kavuşmuştur.⁴⁸

PYD ve YPG, PKK ile olan bağlantılarını örtmek üzere elinden geleni yapmaktadır. Bunun sebeplerinden birincisi, kendilerine olan uluslararası ve bölgesel desteği devam ettirmek; ikincisi ise, Suriyeli kimliğini benimseyerek tabanlarını PKK destekçilerinin ötesinde de genişletebilmektedir. PKK'nın adı 1990'larda kirlendiği için PYD kendini hakiki bir Suriyeli Kürt partisi olarak sunmak istemektedir. YPG'nin ise topraklarını Suriye'deki diğer örgütlere karşı

Öcalan ve kıdemli HPG liderleri tarafından çatı örgüt olarak kurulan KCK'nın çok net bir şekilde üyesi olduğu belli olan PYD, her ne kadar tek ortak noktaları Öcalan'ın ideolojik vizyonu olduğunu iddia etse de, ideoloji, retorik, sembollerin kullanımı, strateji ve teşkilat yapısı bakımlarından da PKK'yı taklit etmektedir.

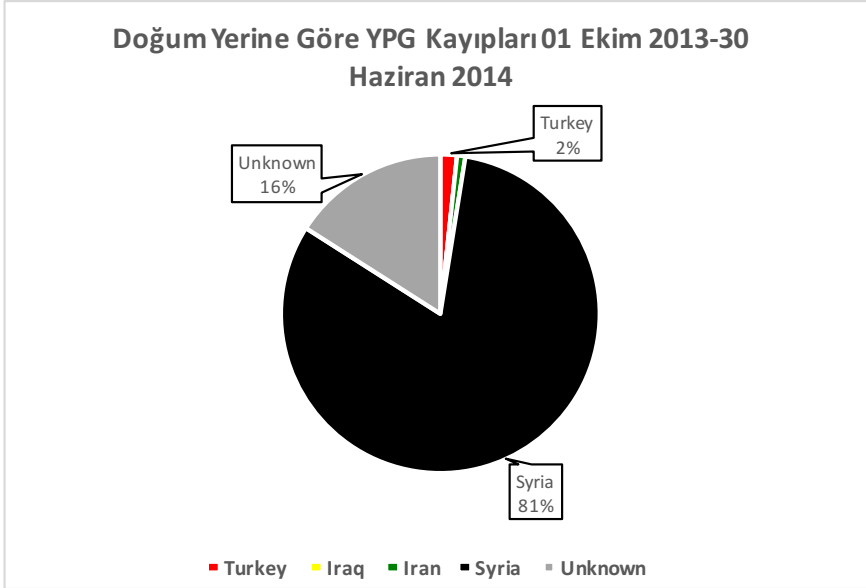
korumak için çok sayıda yeni örgüt mensubuna ve bu topraklardaki halk çoğunluğunun desteğine ihtiyacı vardır.

Yeni Fırsatlar: IŞİD/DAEŞ, Ayn el-Arap ve Sincar

Hem PYD hem de YPG Suriye İç Savaşı esnasında uluslararası şöhrete kavuşmuştur. Çoğunlukla Özgür Suriye Ordusu, Nusra Cephesi ve IŞİD/DAEŞ gibi diğer Suriyeli isyancılarla çatışan YPG, zaman zaman rejim kuvvetleriyle de çatışmıştır. YPG, ayrıca, hiç tesadüfü olmayan şekilde uzun süredir PKK’yı barındıran Ayn el-Arap, Halep ve Afrin’den Kürt kalpgahı olan Haseke iline doğru yayılmıştır. Üç Rojava kantonunu yoğunlaşan saldırılara karşı başarıyla savunan YPG’nin ve onun yanı sıra PYD’nin popülerliği artmıştır.⁴⁹ PYD’nin siyasi gündemine muhalif olanlar bile YPG’yi Kürtlerin tek koruyucusu olarak görmeye başlamıştır.⁵⁰

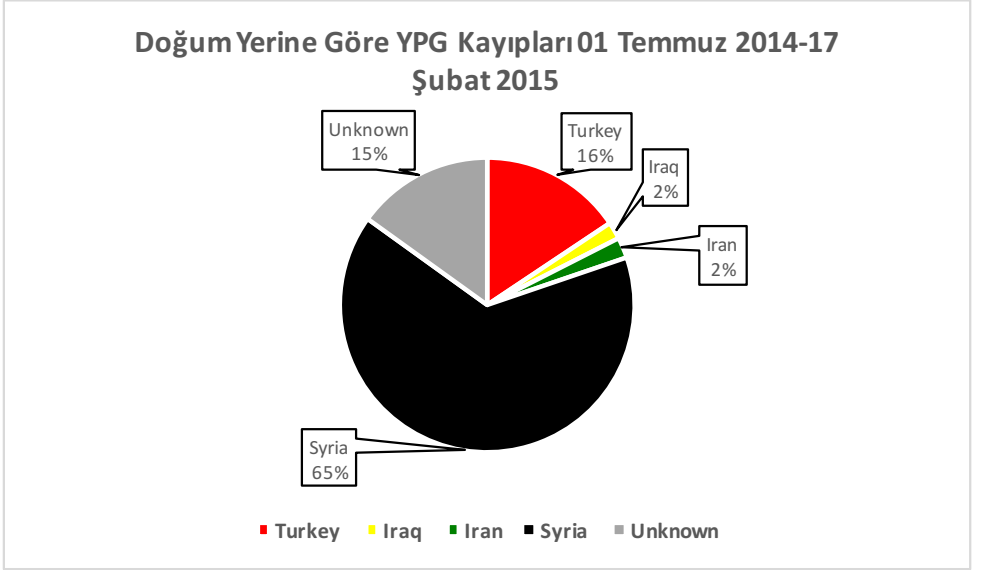
IŞİD/DAEŞ Haziran 2014’te Irak’ın kuzeyinde ilerledikten sonra Temmuz ayının başında Ayn el-Arap bölgesinde YPG’ye saldırmaya başlamıştır. Temmuz 2014’ten itibaren YPG’nin çatışma kaybı verilerinde de gözle görünür bir kayma baş göstermiştir. IŞİD/DAEŞ Ayn el-Arap yakınlarına Temmuz ayında yönelmiş olsa bile yoğun ölçekli taarruz Eylül ayında başlamıştır. Ekim 2013’ten Temmuz 2014’e kadar YPG çatışma kayıplarının %3’ten azı Suriye dışı, %80’den fazlası Suriyeli ve %16’sı tanımlanamamıştır (Grafik-7). Temmuz 2014’ten Şubat 2015’e kadar ise çatışma kayıplarının %16’sı Türkiye’den, %4’ü ise Iraklı ya da İranlı olmakla beraber %65’i de Suriye kökenli ve %15’i tanımlanamamıştır (Grafik-8). 2014’ün Eylül ayı da PKK’nın açıkça Ayn el-Arap’ta YPG’yi desteklemek üzere Kandil’den 400 silahlı militan gönderdiği tarih olması sebebiyle önemli bir tarihtir.⁵¹ Bunun yanı sıra YPG’nin

çağrısı üzerine onlarca Türkiyeli Kürdün de sınırı geçip Ayn el-Arap'a gittiği tahmin edilmektedir.⁵² PKK'nın Ayn el-Arap'a yüzlerce mensubunu göndermesine rağmen, HPG Ayn el-Arap'ta gerçekleşen hiçbir çatışma kaybı duyurusunda bulunmamıştır. Bunun yerine Ayn el-Arap'taki kayıpların duyurusu YPG tarafından yapılmıştır. Dahası, PKK Suriye'ye Eylül'den önce militan göndermediğini açıklamakla birlikte Suriyeli olmayan çatışma kayıplarının yaklaşık %20'si Temmuz ve Ağustos aylarında gerçekleşmiştir. Bu durum, PYD'nin inkârına rağmen Suriye kökenli olmayan PKK militanlarının Ayn el-Arap kuşatmasından önce de bölgede bulunduğunu göstermektedir. Görüleceği üzere, bu olayda da, PKK, bilinçli bir şekilde Türkiye dışındaki faaliyetlerini ve PYD-YPG ile yapısal bağlantısını karartmaya çalışmaktadır.

Grafik-7: Doğum Yerine Göre YPG Kayıpları 01 Temmuz 2014-17 Şubat 2015

Kaynak: "Martyrs" [Arabic], YPG Rojava, <http://ypgrojava.com/ar/index.php/sport> (Erişim tarihi: 01 Mayıs 2015)

Grafik-8: Doğum Yerine Göre YPG Kayıpları 01 Ekim 2013-30 Haziran 2014

Kaynak: “Martyrs” [Arabic], YPG Rojava, <http://ypgrojava.com/ar/index.php/sport> (Erişim tarihi: 01 Mayıs 2015)

Arzu Adıgüzel vakası PKK’nın Suriye’deki müdahalesi ni ve bunu gizleme girişimlerini gözler önüne sermektedir. Yivan Amed kod adlı Adıgüzel Diyarbakır’da doğmuş bir YPG mensubudur. 14 Ağustos 2014’te Adıgüzel’in ölümü YPG tarafından duyurulmuştur. YPG’nin duyurusuna göre, Adıgüzel 17 Şubat 2011’de yani PYD’nin Suriye’ye dönüp YPG birliklerini kurmasından birkaç ay önce Diyarbakır’da YPG saflarına katılmıştır. Diyarbakır’daki yerel medya, Adıgüzel’in hikâyesiyle birlikte resimlerine de yer vermiştir. Adıgüzel bu resimlerde YPG/YPJ üniforması ve flamasıyla değil HPG flaması, üniforması ve Öcalan posteriyle birlikte poz vermektedir. Ayrıca kendisi Türkiye’de, YPG’nin katılım ofisleri olmadığı halde ve hatta YPG’nin kuruluşundan dahi önce örgüte katılan yegâne örgüt mensubu değildir. Esasında, YPG’nin çatışma kaybı duyurularına göre biri 1994’te ve biri de 1995’te olmak üzere, yani

kuruluşundan yıllar önce dahi örgüte katılmış Suriyeli YPG mensupları mevcuttur.⁵³ Suriyeli ya da Türkiyeli Kürtlerin PYD'nin Suriye'ye dönüşünden önce YPG'ye katılması gibi bir şeyin söz konusu olması hayli imkân dışıdır, zira ortada katılacak bir YPG mevcut değildir. En muhtemel senaryo, Adıgüzel'in HPG'ye katılması ve Kandil'deki lider kadro tarafından YPG saflarında çatışmak üzere Suriye'ye gönderilmesidir. Bu bakımdan, PYD ve YPG'nin PKK'dan özerklik iddiaları çelişkiye düşmektedir.

Teröristlerin sınırın yanlış tarafında ölmesi, HPG-YRK ilişkisi örneğinde olduğu gibi az görülen bir hadise olmakla birlikte Suriye örneğinde bölgesel harekât alanları kavramının kullanılmakta olduğunu göstermektedir. İç savaşın başından bu yana Suriye'de bir HPG militanının ölümü bile kaydedilmemiştir. Aynı şekilde, YPG çatışma kayıplarının sadece binde 21'i Irak'ta gerçekleşmiştir. YPG'nin basın açıklamaları ve çatışmada ölüm raporlarında, Irak'ta iki cepheden söz edilmektedir. Bunlar, Suriye-Irak sınırına yakın bir mesafede Sincar dağıının kuzey eteklerindeki Snuny köyü ve Sincar yakınlarında, Musul otoyolu üzerindeki Rabbia kentindeki sınır kapısıdır.⁵⁴ Bu iki yer, YPG'nin Suriye dışında çatışmaya girdiği yegâne iki örnektir ve bunun sebebi de DAESH'in Suriye sınırının hemen karşısındaki Sincar'ı kuşatmasıdır.

YPG'nin Sincar civarında HPG ile birlikte çatıştığı ve işbirliği yaptığı iddialarına rağmen eldeki kanıtlar YPG ile HPG'nin, harekât bölgelerinin uluslararası sınırlara göre açıkça belirlendiği ortak bir operasyonel strateji izlediğini göstermektedir. Sincar çatışması incelendiğinde, HPG'li militanların YPG'lilerden sadece günler önce Sincar dağıının karşı yakasında öldüğü görülmektedir. Yer ve zaman açısından görülen yakınlık bu birlikler arasında, Kandil'deki tek PKK komuta yapısından kaynaklanan yüksek bir eşgüdüm düzeyine işaret etmektedir. Öte yandan, ölüm konumlarının

Aynı derecede önemli olan ancak neredeyse tamamen görmezden gelinen bir başka husus ise PKK'nın bu kardeş yapılanmalarındaki mensuplarını, Türkiye ile mücadelesi bağlamında HPG saflarına geri getirmesidir. ...ABD'nin farkında olması gereken gerçek şudur ki eğer Suriye'de PYD ile askerî alanda işbirliği yapmaya devam edecekse, uzun süredir terör örgütü listesinde yer alan bir örgütü, yani PKK'yı desteklediğinin bilincinde olması gerektir.

ve ölüm bildirimindeki belirgin farklılık, aynı gün Sincar yakınlarındaki HPG ve YPG çatışma ölümleri iddialarının olmadığı da göz önünde bulundurulduğunda, silahlı birlikler arasında taktik düzeyde bazı somut farklılıklar olduğunu düşündürmektedir. Kandil’in operasyonel komutası altında olmakla birlikte, YPG ve HPG birlikler aralarındaki taktiksel özerkliği korumak amacıyla Sincar dağı yakınlarında farklı mevkiilerde harekâta katılmışlardır.⁵⁵ Irak içerisinde, Sincar’ın haricinde YPG birlikleri Rabia civarında, HPG ise Mahmur ve Kerkük’te bulunmaktadır.⁵⁶ Çatışma kayıplarının gerçekleştiği yerler, bölgeye YPG’nin Haseke’den HPG’nin ise Kandil’den geldiğini göstermektedir. O dönemde Sincar’dan gelen bazı medya raporları, PKK ve YPG etiketlerinin kullanımı konusunda zaman zaman yanlışlık ve kafa karışıklığı sergilese de; bu çalışmanın verileri, saha raporlamasıyla doğrulanmıştır.⁵⁷

Ayn el-Arab ve Sincar kuşatmalarının yanı sıra, ABD’nin liderliğindeki IŞİD/DAEŞ karşıtı uluslararası koalisyonun varlığı da PKK’ya yeni fırsatlar sunmuştur. Suriye’de YPG, Irak’ta HPG üzerinden IŞİD/DAEŞ ile mücadelede başarı kazanan PKK, rakibi KDP’nin sahip olduğu fakat kendisinin hiçbir zaman erişemediği toprak kontrolü ve uluslararası meşruiyete kavuşmuştur. Ayn el-Arap’ta ABD, YPG’ye verdiği hava desteğinin yanı sıra silah ve mühimmat desteğinde de bulunmuştur.⁵⁸ PYD ise Amerika’ya bu silahların PKK’ya teslim edilmeyeceği ve Türkiye’ye karşı kullanılmayacağı konusunda ilginç olarak değerlendirilebilecek bir garanti vermiştir; zira YPG kayıplarının %15’i Türkiye Kürtlerindedir.⁵⁹ YPG Ayn el-Arab’taki başarılarından sonra Haseke’de de ABD’den hava desteği almıştır.⁶⁰

Ayn el-Arab kuşatması öncesinde Amerika’nın PYD ile gayriresmi kanallar⁶¹ üzerinden sadece “dolaylı görüşmeler” yaptığı ve PYD’nin resmî görüşme taleplerini geri çevirdiği bilinmektedir. 2014’ün Ekim ayında ise, Amerikalı yetkililer

PYD temsilcileriyle Paris ve Duhok'ta ilk kez resmî olarak görüşmüşlerdir.⁶² Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande, Şubat 2015'te PYD Eşbaşkanı Aysa Abdullah, YPG/YPJ Komutanı Nesrin Abdullah ve bir PYD temsilcisiyle çok ses getiren bir görüşme gerçekleştirmiştir.⁶³ PYD'nin AB nezdindeki temsilcisi Sinem Muhammed, aynı yılın Mart ayında Washington D.C.'de ABD Dışişleri yetkilileri tarafından kabul edilmiştir.⁶⁴ Bu esnada Aysa Abdullah da Washington D.C.'ye bir ziyaret gerçekleştirme planlarını açıklamıştır.⁶⁵ Ayrıca Salim Müslim, 2015 yılının Ocak ve Nisan aylarında Moskova'da Suriye için gerçekleştirilen barış görüşmelerinin birinci ve ikinci turlarına bir PYD heyeti ile birlikte iştirak etmiştir. Birleşmiş Milletler tarafından Suriye için gerçekleştirilen Cenevre görüşmelerinin ilk iki turuna davet edilmeyen PYD, 2015 yılının yaz aylarında toplanan üçüncü tura ise davet edilmiştir. Böylece, PYD'nin uluslararası askerî desteğin yanı sıra siyasal tanınmayı da elde ettiğini söylemek mümkündür.⁶⁶

Bütün bu örnekler PKK'nın "bul karayı al parayı" oyununun başarısını ve gerçek doğası değişmemiş olsa bile bağımsız PYD/YPG yanılması, IŞİD/DAEŞ'e karşı mücadelesinde uluslararası toplumun desteğini elde etmesi konusunda çok faydalı olduğunu göstermektedir. Irak'ta da benzer bir durum gözlemlenmiştir. ABD Sincar kuşatması esnasında IŞİD/DAEŞ ile çatışan HPG unsurlarına hava desteğinde bulunmuştur.⁶⁷ ABD'nin HPG'ye verdiği hava desteği YPG'ye verdiklerine nazaran daha dolaylı olsa bile, Amerikan yetkilileri Irak'ta HPG temsilcileriyle gayriresmî görüşmeler gerçekleştirmişlerdir.

Sonuç

PKK'nın geçmişine bakıldığında bölgede kendine bağlı unsurlar kurması sıradan değildir, ancak çatışmada ölüm verileri, bu tür girişimlerin en başında demografik niteliklerle militan

PKK, PYD ve PJAK'ın Suriye İç Savaşının başlamasına verdikleri tepki, bu üç örgütün Kandil'den yönetildiği ve PKK ile aralarında stratejik bir fark olmadığına dair en kuvvetli kanıtı sunmaktadır.

transferinin söz konusu olduğunu göstermektedir. Aynı derecede önemli olan ancak neredeyse tamamen görmezden gelinen bir başka husus ise PKK’nın bu kardeş yapılanmalarındaki mensuplarını, Türkiye ile mücadelesi bağlamında HPG saflarına geri getirmesidir. Bu bağlamda, son dönemde YPG’nin sayı ve kabiliyetlerindeki artış, 2012’deki ateşkesle birlikte Türkiye’nin askerî baskısından azade bir şekilde Suriye’ye yönelen PKK’nın, YPG ile birlikte güçleneceği ve tekrar Türkiye’ye saldıracağı yönündeki endişelere haklılık kazandırmaktadır. Çatışma kaybı verileri HPG, PJAK ve YPG’nin silahlı unsurları arasında emir ve komuta birliği olmadan elde edilemeyecek yüksek düzeyde bir askerî koordinasyonun var olduğunu göstermektedir.

PJAK ve PYD sadece bir bağlı unsur ya da yan örgüt değil, aynı zamanda PKK’nın ayrılmaz birer parçasıdır. Çatışma kaybı verileri, PKK’nın stratejik ve operasyonel yekpareliğini korurken isim değişiklikleri yoluyla bir bul karayı al parayı peşinde olduğunu açığa çıkarmaktadır. Amerika, İŞİD/DAEŞ ve Esad rejimi ile mücadelesinde çaresiz bir şekilde stratejik ortak ararken tehlikeli bir aktörle işbirliği kurmuştur. ABD, PJAK’ı PKK kontrolü altında bir örgüt olarak tanıyıp yaptırımlara tabi tutarken, ayrı bir örgüt olarak gördüğü PYD’ye askerî destek sağlamaktadır. Amerika’nın PYD’nin gerçek karakterinden ne kadar haberdar olduğu ya da isim değişikliklerinin getirdiği anlam karmaşasını benimsemeye nereye kadar razı olacağı belirsizliğini korumaktadır. PKK’nın Suriye’ye çok yakından müdahil olduğu açık seçik ortadadır. PKK ile işbirliği yapmak için verilen stratejik kararın ABD’nin yararına olup olmadığı politika yapıcılarının takdirindedir ve bu makalenin kapsamı dışındadır. Ancak, bununla birlikte, ABD’nin farkında olması gereken gerçek şudur ki eğer Suriye’de PYD ile askerî alanda işbirliği yapmaya devam edecekse, uzun süredir terör örgütü listesinde yer alan bir örgütü, yani PKK’yı desteklediğinin bilincinde olması gerektirir.

EK-I: Örnek Ölüm İlanları

Adı Soyadı: Nebahat Demir
Kod Adı: Mahabat Penaber
Doğum Yılı ve Yeri: 1985/Silopi, Şırnak
Katılım Yılı ve Yeri: 1999 - Mahmur
Şahadet Yılı ve Yeri: / 13 - 15 Şubat 2012 / Besta, Şırnak

HPG

Kaynak: "Imprint of the Martyrs" [Turkish], HPG Sehit,

http://www.hpg-sehit.com/index.php?option=com_k2&view=itemlist&layout=category&task=category&id=3&Itemid=111 (Erişim Tarihi: 01 Mayıs 2015).

"للم و نلم خاتونانگی: مریم و نیکو
کە سەزەمانی: اویندار گار
تاریخ و محل تولد: 1985 – حلب غرب کوردستان
تاریخ و محل بیوسنن: 2000 گارە
تاریخ و محل شهانەت: 2011/07/17 قەندیل"

PJAK / YRK

قوسەر ئەمەل : الحەرقەي الزامە
چو ئەمە سەيەر ئەمەل : الحەرقەي الزامە
بەريەي : الزام ئەمە
زەمەنەن : الزام ئەمە
نەسە: قەزەل – مەردەيەن : الدولەتە بەگەن

YPG

Kaynak: "Joined the Convoy of Martyrs" [Arabic], YPG Rojava, (16 Nisan 2015), <http://ypgrojava.com/ar/index.php/sport/1749-2015-04-16-13-39-50> (Erişim Tarihi: 01 Mayıs 2015).

KAYNAKÇA

- Allam, Hannah ve Roy Gutman, “In Policy Shift, U.S. Opens Direct Talks with Syrian Kurds”, *McClatchy* (16 Ekim 2014).
- Allsopp, Harriet, *The Kurds of Syria: Political Parties and Identity in the Middle East* (Palgrave Macmillan, 2014).
- Brandon, James, “Iran’s Kurdish Threat: PJAK”, *Terrorism Monitor* 4/12 (15 Haziran 2006).
- Brandon, James, “The PKK and Syria’s Kurds”, *Terrorism Monitor* 5/3 (21 Şubat 2007).
- Caves, John, “Syrian Kurds and the Democratic Union Party” (The Institute for the Study of War, 12 Aralık 2012).
- “Flight of Icarus? The PYD’s Precarious Rise in Syria”, (International Crisis Group, Middle East Report 151, 8 Mayıs 2014).
- Gady, Franz-Stefan, “The PKK Rumbles in Northern Iraq”, *National Interest* (1 Eylül 2014).
- Gold, Danny, “Meet the YPG, the Kurdish Militia That Doesn’t Want Help from Anyone”, *Vice* (12 Ekim 2012).
- “Group Denial: Repression of Kurdish Political and Cultural Rights in Syria” (*Human Rights Watch*, November 2009).
- Gurkaynak, Erdem ve Nihat Ali Ozcan. “Who are these People of the Mountain?” (The Economic Policy Research Foundation of Turkey, 10 Şubat 2012).
- Hadid, Diaa; “Kurds Head to Syria from Turkey to Fight ISIS”, *Associated Press* (21 Eylül 2014).
- Hess, Jake, “Washington’s Secret Back-Channel Talks with Syria’s Kurdish ‘Terrorists’”, *Foreign Policy* (7 Ekim 2014).
- Hinnebusch, Raymond A. ve Özlem Tür, *Turkey-Syria Relations between Enmity and Amity* (Ashgate Pub., 2013).
- Hoppe, Ralf, vd., “New Alignments: The Kurds’ Lonely Fight against Islamic State Terror”, *Der Spiegel International* (29 Ekim 2014).
- Jacinto, Leela, “Strange Bedfellows: Terror Groups, Kurdish Factions Unite against ISIS”, *France 24* (15 Ağustos 2014).
- Joint Publication 1: Doctrine for the Armed Forces of the United States* (US DoD, 25 Mart 2013).
- Letsch, Constanze, “‘Their Fight is our Fight’: Kurds Rush from across Turkey to Defend Kobani”, *The Guardian* (26 Eylül 2014).
- Letsch, Constanze, “US Drops Weapons and Ammunition to Help Kurdish Fighters in Kobani”, *The Guardian* (20 Ekim 2014).
- McDowall, David, *A Modern History of the Kurds* (I.B. Tauris & Co Ltd, 2005).
- Ozcan, Ali Kemal, *Turkey’s Kurds: A Theoretical Analysis of the PKK and Abdullah Ocalan* (Routledge, 2006).
- Ozer, Verda, “PYD ‘Promised’ US to not Give Arms to PKK”, *Hurriyet Daily News* (8 Aralık 2014).
- Özerena, Süleyman, vd., “Whom Do They Recruit?: Profiling and Recruitment in the

PKK/KCK”, *Studies in Conflict & Terrorism* 37/4 (11 Mart 2014).

Perry, Tom, “Syrian Kurds See Deeper Coordination with U.S.-led Alliance”, *Reuters* (4 Mart 2015).

Prothero, Mitchell, “U.S. airstrikes helped, but Kurds from Syria turned tide against Islamic State”, *McClatchy* (11 Ağustos 2014).

“PYD Officially Invited to Geneva III Conference”, *ANF News* (28 Nisan 2015).

Rosenfeld, Jesse, “U.S. Advisers May Be Working With Terrorist-Labeled PKK to Fight ISIS”, *The Daily Beast* (10 Nisan 2015).

Roussinos, Aris, ‘Everywhere Around Is the Islamic State’: On the Road in Iraq with YPG Fighters”, *Vice News* (16 Ağustos 2014).

Solomon, Eirka ve Daniel Dombey, “Chaos in Syria and Iraq Revives Kurds’ Nationalist ambitions”, *Financial Times* (23 Ekim 2014).

“Syria’s Kurds: A Struggle within a Struggle” (International Crisis Group, Middle East Report 136, 22 Ocak 2013).

Tejel, Jordi, “Syria’s Kurds: Troubled Past, Uncertain Future” (Carnegie Endowment for International Peace, 16 Ekim 2012).

Tejel, Jordi, *Syria’s Kurds: History, Politics, and Society* (Routledge, 2009).

“Turkey: The PKK and a Kurdish Settlement” (International Crisis Group Europe Report 219, 11 Eylül 2012).

“Turkish Security Forces Clash with Kurds as PKK Sends Aid to Kobani,” *Today’s Zaman* (21 Eylül 2014).

NOTLAR

- 1 “US Says PYD Not Terrorist under US Law”, Today’s Zaman, 21 Ekim 2014.
- 2 “Treasury Designates Free Life Party of Kurdistan a Terrorist Organization” (Basın Açıklaması, ABD Hazine Bakanlığı, 2 Nisan 2009), <http://www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/tg14.aspx> (erişim tarihi: 10 Temmuz 2016).
- 3 Stratejik, operasyonel ve taktiksel düzeylerin tanımı için bkz. *Joint Publication 1: Doctrine for the Armed Forces of the United States* (ABD Savunma Bakanlığı, 25 Mart 2013), s. X.
- 4 “Kandil” bölgenin Türkiye’de kullanılan adıdır.
- 5 James Brandon, “The Evolution of the PKK: New Faces, New Challenges”, *Terrorism Monitor* 4/23 (4 Aralık 2006), http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=987&no_cache=1#.VUmQsWTF9rj (erişim tarihi: 10 Temmuz 2016).
- 6 Erdem Gürkaynak ve Nihat Ali Özcan. “Who are these People of the Mountain?” (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), 10 Şubat 2012).
- 7 Ali Kemal Özcan, *Turkey’s Kurds: A Theoretical Analysis of the PKK and Abdullah Ocalan* (Routledge, 2006).
- 8 Raymond Hinnebusch ve Özlem Tür, *Turkey-Syria Relations between Enmity and Amity* (Ashgate, 2013).
- 9 Hinnebusch ve Tür, *Turkey-Syria Relations*.
- 10 Hinnebusch ve Tür, *Turkey-Syria Relations*.
- 11 “PJAK, PKK One Terrorist Group with Two Names: Turkish Deputy PM,” *Trend* (26 Ağustos 2011), <http://en.trend.az/world/turkey/1923185.html> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).
- 12 Yazarın Ankara’da kıdemli subaylarla yaptığı söyleşi (6 Ocak 2015).
- 13 “Treasury Designates Free Life Party of Kurdistan a Terrorist Organization.”
- 14 “Hajji Ahmadi: PJAK Fights for a Confederal Iran”, *Chris Kutschera 40 Years of Journalism*, (August/September 2008), <http://www.chris-kutschera.com/A/PJAK.htm> (erişim tarihi 29 Nisan 2015).
- 15 James Brandon, “Iran’s Kurdish Threat: PJAK”, *Terrorism Monitor* 4/12 (15 Haziran 2006), http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=805&tx_ttnews%5BbackPid%5D=181&no_cache=1#.VS9YWWTF-gl (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).
- 16 Tüm grafikler, yazarlar tarafından YPG’nin resmi internet sitesindeki (<http://yprojava.com/ar>) ve HPG’nin internet sitesindeki (<http://www.hpg-sehit.com/>) bilgilerden faydalanılarak hazırlanmıştır.
- 17 Soner Cagaptay ve Zeynep Eroglu, “The PKK, PJAK, and Iran: Implications for U.S.-Turkish Relations” (The Washington Institute for Near East Policy Policywatch 1244, 13 Haziran 2007), <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-pkk-pjak-and-iran-implications-for-u.s.-turkish-relations> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).
- 18 ‘PKK fighters’ ifadesi, orijinal metne sadık kalınması amacıyla ‘PKK savaşçısı’ olarak tercüme edilmiştir.

- 19 Jordi Tejel, *Syria's Kurds: History, Politics, and Society* (Routledge, 2009), s. 77.
- 20 Tejel, *Syria's Kurds*, s. 94.
- 21 Tejel, *Syria's Kurds*.
- 22 Harriet Allsopp, *The Kurds of Syria: Political Parties and Identity in the Middle East* (Palgrave Macmillan, 2014), s. 42.
- 23 David McDowall, *A Modern History of the Kurds* (I.B. Tauris & Co Ltd, 2005), s. 479.
- 24 McDowall, *A Modern History of the Kurds*.
- 25 McDowall, *A Modern History of the Kurds*.
- 26 Allsopp, *The Kurds of Syria*, s. 40.
- 27 Allsopp, *The Kurds of Syria*, s. 42.
- 28 Allsopp, *The Kurds of Syria*, s. 40.
- 29 Allsopp, *The Kurds of Syria*, s. 40; Tejel, *Syria's Kurds*, s. 94.
- 30 Allsopp, *The Kurds of Syria*, s. 40, 209.
- 31 Jordi Tejel, "Syria's Kurds: Troubled Past, Uncertain Future", *Carnegie Endowment for International Peace*, (16 Ekim 2012), <http://carnegieendowment.org/2012/10/16/syria-s-kurds-troubled-past-uncertain-future/e2nt> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).
- 32 "Group Denial: Repression of Kurdish Political and Cultural Rights in Syria", (Human Rights Watch, Kasım 2009), http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/syria1109webwcover_0.pdf (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).
- 33 "Saleh Muslim Mohammed", *Carnegie Endowment for International Peace, Syria Crisis Blog*, <http://carnegieendowment.org/syriaincrisis/?fa=48726> (erişim tarihi 27 Nisan 2014).
- 34 Allsopp, *The Kurds of Syria*, 208; "Syria's Kurds: A Struggle within a Struggle", (International Crisis Group Middle East Report 136, 22 Ocak 2013) [http://www.crisisgroup.org/~media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/Iraq%20Syria%20Lebanon/Syria/136-syrias-kurds-a-struggle-within-a-struggle.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/Iraq%20Syria%20Lebanon/Syria/136-syrias-kurds-a-struggle-within-a-struggle.pdf) (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).
- 35 Eirka Solomon and Daniel Dombey, "Chaos in Syria and Iraq revives Kurds' Nationalist Ambitions", *Financial Times* (23 Ekim 2014).
- 36 Tejel, "Syria's Kurds: Troubled Past, Uncertain Future".
- 37 "Turkey: The PKK and a Kurdish Settlement" (International Crisis Group Europe Report 219, 11 Eylül 2012), <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/turkey-cyprus/turkey/219-turkey-the-pkk-and-a-kurdish-settlement.pdf> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).
- 38 James Brandon, "The PKK and Syria's Kurds", *Terrorism Monitor* 5/3 (21 Şubat 2007), http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=1014#.VTCa32TF9rh (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).
- 39 Ozcan and Gurkaynak, "Who are these People of the Mountain?".
- 40 "Syria's Kurds: A Struggle within a Struggle".
- 41 "Turkey: The PKK and a Kurdish Settlement"; David Enders, "Competing Senses of Liberation, Dread Rule in Kurdish Areas of Syria", *McClatchy* (15 Ağustos 2012), <http://www.mcclatchydc.com/2012/08/15/162398/competing->

- senses-of-liberation.html#storylink=cpy (erişim tarihi 10 Temmuz 2016); Allsopp, *The Kurds of Syria*, 208; Wladimir Van Wilgenburg, “The Kurds and the Future of Assad,” *Atlantic Council Menasource* (2 Haziran 2014), <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/the-kurds-and-the-future-of-assad> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).
- 42 “Matry Khebat Derik” [Arabic], *Martyrs of the Movement for the Freedom of Western Kurdistan*, http://pakrewanenzadiye.net/index.php?option=com_content&view=article&id=645:2012-05-06-13-52-40&catid=62:2012&Itemid=83 (accessed April 29, 2015); Arjen Derik, “Khebat Derik (Botan) Legendary Commander between the Lines” [Arabic], *Ronahi Newspaper* (24 Ocak 2014); “Remember the Martyr Khebat Derik” [Arabic], *YPG Rojova* (14 Ocak 2014), <http://ypgrojava.com/ar/index.php/2013-08-30-22-53-29/631-2014-01-14-10-24-35> (erişim tarihi 29 Nisan 2015).
- 43 “Flight of Icarus? The PYD’s Precarious Rise in Syria”, (International Crisis Group Middle East Report 151, 8 Mayıs 2014), <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/Iraq%20Syria%20Lebanon/Syria/151-flight-of-icarus-the-pyd-s-precarius-rise-in-syria.pdf> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016); Danny Gold, “Meet the YPG, the Kurdish Militia That Doesn’t Want Help from Anyone”, *Vice* (12 Ekim 2012), <http://www.vice.com/read/meet-the-ypg> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016); Sara Hussein, “YPG: The Kurdish Militia Battling ISIS Jihadists”, *Agence France Presse* (9 Ekim 2014), <http://www.dailystar.com.lb/News/Middle-East/2014/Oct-09/273442-ypg-the-kurdish-militia-battling-isis-jihadists.ashx> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).
- 44 Aron Lund, “Syria’s Kurdish Army: An Interview with Redur Khalil,” (Carnegie Endowment for International Peace Syria Crisis Blog, 25 Aralık 2013), <http://carnegieendowment.org/syriaincrisis/?fa=54016> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).
- 45 Allsopp, *The Kurds of Syria*, s. 214.
- 46 Allsopp, *The Kurds of Syria*.
- 47 “Flight of Icarus? The PYD’s Precarious Rise in Syria”, *International Crisis Group*, s. 5.
- 48 Allsopp, *The Kurds of Syria*.
- 49 “Flight of Icarus? The PYD’s Precarious Rise in Syria”.
- 50 Wladimir van Wilgenburg, “Syrian Kurds Win Support in Battle With Al-Qaeda Forces”, *Al-Monitor*, 25 Ekim 2013, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/10/al-qaeda-fight-prompts-kurds-support-pkk.html#> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016); Wladimir van Wilgenburg, “Syrian Arab Village Welcomes Kurdish Fighters”, *Al-Monitor* (13 Ekim 2013), <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/10/syria-welcomes-kurdish-fighters.html> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).
- 51 “Turkish Security Forces Clash with Kurds as PKK Sends Aid to Kobani”, *Today’s Zaman* (21 Eylül 2014), available at http://www.todayszaman.com/anasayfa_turkish-security-forces-clash-with-kurds-as-pkk-sends-aid-to-kobani_359364.html (erişim tarihi 10 Temmuz 2016); Constanze Letsch, “‘Their Fight is our Fight’: Kurds Rush from across Turkey to Defend Kobani”, *The Guardian* (26 Eylül 2014), <http://www.theguardian.com/world/2014/sep/26/kurds-rush-across-turkey-defend-kobani-isis-syria> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).

- 52 Letsch, “Their Fight is our Fight”; Diaa Hadid, “Kurds Head to Syria from Turkey to Fight ISIS”, *Associated Press* (21 Eylül 2014), <http://www.dailystar.com.lb/News/Middle-East/2014/Sep-20/271368-300-kurds-cross-from-turkey-to-syria-to-fight-isis.ashx> (erişim tarihi 10 Temmuz 2012).
- 53 “Martyrs Resistance Sinjar” [Arabic], *YPG Rojova* (8 Ağustos 2014); “The Names of the Martyrs of the Resistance Tel Tamir”, *YPG Rojova* (15 Kasım 2013).
- 54 “A Statement Issued by the General Command of the People’s Protection Units” [Arabic], *YPG Rojova*, (7 Ağustos 2014); “A Statement Issued by the General Command of the People’s Protection Units” [Arabic], *YPG Rojova* (16 Ağustos 2014).
- 55 Ralf Hoppe vd., “New Alignments: The Kurds’ Lonely Fight against Islamic State Terror”, *Der Spiegel International* (29 Ekim 2014), <http://www.spiegel.de/international/world/kurdish-fight-against-islamic-state-could-fundamentally-change-region-a-999538.html> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016); Aris Roussinos, “‘Everywhere Around Is the Islamic State’: On the Road in Iraq with YPG Fighters,” *Vice News* (August 16, 2014), available at <https://news.vice.com/article/everywhere-around-is-the-islamic-state-on-the-road-in-iraq-with-ypg-fighters> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).
- 56 Mitchell Prothero, “U.S. Airstrikes Helped, but Kurds from Syria Turned Tide against Islamic State,” *McClatchy* (11 Ağustos 2014), <http://www.mcclatchydc.com/2014/08/11/236000/us-airstrikes-helped-but-kurds.html> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016); Franz-Stefan Gady, “The PKK Rumbles in Northern Iraq”, *National Interest* (1 Eylül 2014), <http://nationalinterest.org/feature/the-pkk-rumbles-northern-iraq-11169> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).
- 57 Roussinos, “Everywhere Around Is the Islamic State.”
- 58 Constanze Letsch, “US Drops Weapons and Ammunition to Help Kurdish Fighters in Kobani”, *The Guardian* (20 Ekim 2014), <http://www.theguardian.com/world/2014/oct/20/turkey-iraqi-kurds-kobani-isis-fighters-us-air-drops-arms> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).
- 59 Verda Ozer, “PYD ‘Promised’ US to not Give Arms to PKK”, *Hurriyet Daily News* (8 Aralık 2014), <http://www.hurriyetdailynews.com/pyd-promised-us-to-not-give-arms-to-pkk.aspx?PageID=238&NID=75307&NewsCatID=359> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).
- 60 Tom Perry, “Syrian Kurds See Deeper Coordination with U.S.-led Alliance”, *Reuters* (4 Mart 2015), <http://www.reuters.com/article/2015/03/04/us-mideast-crisis-syria-northeast-idUSKBN0M01DC20150304> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).
- 61 Jake Hess, “Washington’s Secret Back-Channel Talks with Syria’s Kurdish ‘Terrorists’”, *Foreign Policy*, 7 Ekim 2014, <http://foreignpolicy.com/2014/10/07/washingtons-secret-back-channel-talks-with-syrias-kurdish-terrorists/> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).
- 62 Hannah Allam and Roy Gutman, “In Policy Shift, U.S. Opens Direct Talks with Syrian Kurds”, *McClatchy* (16 Ekim 2014).
- 63 Fehim Tastekin, “Hollande-PYD Meeting Challenges Erdogan”, *Al-Monitor* (12 Şubat 2015), <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/02/turkey-france-kurdish-guerillas-elysee.html> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).
- 64 “Syria’s Kurdish PYD official blames Turkey for cold ties with Washington”,

- E-Kurd* (16 Mart 2015), <http://ekurd.net/syrias-kurdish-pyd-official-blames-turkey-for-cold-ties-with-washington-2015-03-16> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).
- 65 Tastekin, “Hollande-PYD Meeting Challenges Erdogan”.
- 66 “PYD officially invited to Geneva III Conference”, *ANF News* (28 Nisan 2015), <http://www.kurdishinfo.com/pyd-officially-invited-to-geneva-iii-conference> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).
- 67 Leela Jacinto, “Strange Bedfellows: Terror Groups, Kurdish Factions Unite against ISIS”, *France 24* (15 Ağustos 2014), available at <http://www.france24.com/en/20140815-kurdis-isis-pkk-terror-group-iraq-turkey-usa> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016); Thomas Seibert, “PKK Kurdish Terrorists Are Fighting IS Terrorists With U.S. Help”, *The Daily Beast* (16 Ağustos 2014), <http://www.thedailybeast.com/articles/2014/08/16/pkk-kurdish-terrorists-are-fighting-isis-terrorists-with-u-s-help.html> (erişim tarihi 10 Temmuz 2016).

ORSAM, Ortadoğu konusunda faaliyet gösteren tarafsız bir düşünce kuruluşudur. ORSAM Ortadoğu ile ilgili bilgi kaynaklarını çeşitlendirmeyi ve bölge uzmanlarının düşüncelerini Türk akademik ve siyasi çevrelere doğrudan yansıtılabilmeyi hedeflemektedir. Bu amaçlar doğrultusunda ORSAM, Ortadoğu ülkelerindeki devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin Türkiye’de konuk edilmesini kolaylaştırarak, yerel perspektiflerin güçlü yayın yelpazesıyla gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır. ORSAM yayın yelpazesi içinde kitap, rapor, bülten, politika notu, konferans tutanağı ve ORSAM dergileri *Ortadoğu Analiz* ve *Ortadoğu Etütleri* bulunmaktadır.

©Bu metnin içeriğinin telif hakları ORSAM’a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir. ORSAM’ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)

Süleyman Nazif Sokak No: 12-B Çankaya / Ankara

Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48

www.orsam.org.tr